БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 65 (8591)
МАРТЫН 17
ПОНЕДЕЛЬНИК
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Үсэгэлдэр Бурят-Монголоймнай ажалшад СССР-эй Верховно Соведтэ эрхим хүбүүд, басагадаа һунгаа. Эхэ оронойнгоо һалбаран мандахын түлөө, советскэ хүнүүдэй жаргалтай һайханаар ажаһуухын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай мандахын түлөө арад зомнай дуугаа үгэбэ.

СССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ҺУНГАЛТА ПАРТИ, ПРАВИТЕЛЬСТВЫН, АРАД ЗОНОЙ БАТА НЭГЭДЭЛЭЙ ЖАГСААЛЫЕ ДАХЯАД ХАРУУЛБА

☆ ☆ ☆ ☆ ☆

Эхэ һайхан оронойнгоо түлөө

…Ленинэй орденто паровозо-вагон… заводой парткабинедэй дэргэдэ …гуулагдаһан һунгуулиин 47-дохи …сток... Түрүүшээр һунгаад, пас…нуудаашье хармаанлажа үрдеэ… ябаһан үбгэн хүгшэн хоёртой …жа хөөрэлдэбэбди. Үбгэжөөл Гордей Андреевич Насупа 73 на…ай, хүгшэниинь—Екатерина Сер…на мүн лэ тэды наһатай.

…Советскэ Союзай эрхэтэн бай… агуухэ эрхээ эдлэжэ, баяса… омогорхожо ябаха гээшэ ехэл …ан байна даа!—гэжэ Екатери… Сергеевна хэлэбэ,—23 жэлэй ур…тээ Днепропетровскһоо бидэ …энэ заводто эльгээгдээ һэмди. …Гордей Андреевич 72 хүрэтэрөө …лөөд, нёдондол пенсидэ гараа. …ет гүрэмнай бидэниис юугээр… дутаанагүй—хоюуланд амнай …ся үгэнэ. Аятай зохид байра…бди. Үбгэ наһан болоод нигэжэ …гажа һууһанайнгаа түлөө Эхэ …доо, инаг түрэл Коммунисти… партидаа үнэн сэдьхэлһээ …салан хүргэнэбди.

…Агуухэ эрхээ эдлэжэ, Эхэ …ойнгоо түлөө дуугаа үгэжэ …аада элдэб һайхан бодолнууд …элдэ түрэжэ байдаг даа. Ма… социалистическэ орондо ажал…хүн хэды ехэ жаргалтай гээ… Намда гүрэн пенси үгэнэ. Хү… басаган хоёрни заводто хү…эг. Ямаршье ядаралгүй жарга… ехээр жаргажа һуунабди,—гэ… үбгэн һунгагша, гартаа тул…тай Трофим Поликарпович …нтуев омогорхон хөөрэбэ.

…Эхэ оронойнгоо алдар солын …мандахын түлөө, эб найрам…ай илахын түлөө дуугаа үгөөб, …залуухан һунгагша Тамара …ева мэдүүлбэ.

…б даа, тон зүб! Эгээ нимэ …ан һанал бодол манай һунгаг… бүхэнэй сэдьхэлые мүнөөдэр до…гожо байна бшуу!

…рэ парткабинедэй доодо даб…харта, нүтөө таладань байгуулагдаһан һунгуулиин 46-дахи участогта оробобди.

— Эндэмнай нэгэ иимэ ушар болобо,—гэжэ һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Л. А. Пигарев хэлэбэ,—энээн тухай газетэдэ заатагүй бэшэгты: хоёр хүлгүй, нэгэдэхи группын инвалид А. И. Коваленко машинаар асарха гэһэмнай арсаад, хоёр таягаа туланхай ерэжэ дуугаа үгөөд ошоо. Эхэ орондоо хэмгүй ехэ дуратай байһандаа тэрэ нүхэр тиигэжэ ерээ бшуу!

Хоёртойхон Таня басагаяа үргэнхэй, дүрбэтэйхэн Леня хүбүүгээ дахууланхай, һунгуулиин участок тээшэ ошожо ябаһан, вагон хабсаралгын цехын хүдэлмэришэн Г. В. Корневтой уулзабабди.

— Бүгэдэарадай һайндэртэ ошожо ябанабди. Эдэ хоёрни мүнөөдөө уймарханuудшье һаа һунгалта хараг, Эхэ оронойнгоо түлөө намтай «һунгалсаг», наада концерт хаража хүхиг, сэнгэг гэжэ абаад ябанаб, — гэжэ тэрэ хэлээд, эсэгын баяртай, омогтой нюдөөр дулааханаар миһэрбэ.

—Тандашье, үхибүүдтэтнайшье зол жаргал хүсэнэбди,—гэжэ үнэн зүрхэнһөө юрөөгөөд, баһал баярлабабди.

68-дахи һургуулиин дэргэдэ байгуулагдаһан һунгуулиин 42-дохи участогта түрүүлэн һунгаха зол 18 наһа мэнэ һаяхан гүйсэһэн, энэ һургуулиин арбадахи классай һурагша Ольга Кучерук гэгшэдэ тудаһан байна. Энэ басаган совет ороной залуушуулай хизааргүй ехэ жаргал, эрхэ тухай, совет һургуулиин ашаар токариин мэргэжэл олоһон тухайгаа сэдьхэл хүдэлгэмэ үгэ хэлэжэ, һунгаһан байна.

Манай ябаһан һунгуулиин гурбан участогта һунгалта политическэ ехэ дэбжэлтын, баяр баясхалангай, һайндэрэй оршон байдалда үнгэржэ байба.

Ш. Нимбуев.

Үнэр эжын юрөөл

ҮЛЬДЭРГЭ. (Телефоноор абтаба). **Зүүн Үльдэргэ нютагта СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалта политическэ айхабтар ехэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэрбэ. Үглөөнэй 9 сагта нютагай бүхы һунгагшад депутадуудта кандидадуудайнгаа түлөө дуугаа үгэһэн байгаа.**

Һунгуулиин эхилхэдэ эгээн түрүүн бюллетень абаһан, 11 үхибүүтэй эхэ герой Пелагея Петровна Буракова иигэжэ юрөөбэ:

— Эхэ һайхан оронойнгоо һалбаран хүгжэхын түлөө, арад зоной зол жаргалай түлөө дуугаа үгэнэб. Бүхы дэлхэй дээрэ энхэ һайхан байдал, амгалан тайбан ажал хэтын хэтэдэ, үеын үедэ мандажа байг лэ!

Ц. Номтоев.

Ярууна.

Үбгэн залуугүй баяртай

Баргажанай аймагай центр электрын гэрэлээр яларжа, хүн зон гоё һайханаар хубсалаад, үндэр сагаан байшан тээшэ гэшхэлнэд. Эндэ һунгуулиин участок байгуулагданхай.

Үглөөнэй 6 час... Һунгуулиин участогай комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Дергачев СССР-эй Верховно Соведтэ арадайнгаа эрхим хүбүүд, басагадаа һунгахын түлөө дуугаа үгэхыень һунгагшадые уряалба. Энэ үедэ һунгуулиин байшангай бага зал соо 100 шахуу һунгагшад суглараад байһанаа, хүн бүхэн түрүүлэн орохоёо эрмэлзэнэ.

Баргажан мүрэнһөө үлеэһэн үглөөнэй шэмэрүүн жабарта дайрагдажа, уб улаахан шарайтай болсоһон хоёр залуу басагад—Лидия Ересеенко, Валентина Новолодская гэгшэд түрүүлэн орожо, бюллетеньнүүдые абаад: **бидэ түрэл оронойнгоо, Коммунистическэ партиингаа түлөө дуугаа үгэнэбди** гэжэ хэлээ.

Тэдэнэй һүүлээр һунгагшад хойно хойноһоо орожо, хүхэ, сагаан, ягаан бюллетеньнүүдые абажа, залай баруун урда гоёор шэмэглэн табяатай байһан урна руу табина.

Иимэрхүү жэшээ мүн аймагай һунгуулиин бусад участогуудһаа харуулагдамаар. Үглөөгүүр эртээнһээ гүүртэ, отаранууд дээрэһээ ерэжэ, һунгагшад эрхим хүбүүд, басагаднйнгаа түлөө дуугаа үгэнэ. Аймагай центрһээ холохоно оршодог Ула нютагта хүн зон эртэ бодонхой, колхозой центртэ һаяхан баригдаһан шэнэ клуб соо үбгэн залуу илгадгүй сугларжа, арад зонойнгоо түрүү хүнүүдэй түлөө дуугаа үгэхые хүлеэжэ байгаа һэн. Эгээн түрүүлэн 10 үхибүү хүмүүжүүлжэ байһан аба эжы Иван, Прасковья Цывелевтэн суглаpагшадай альга ташалга доро бюллетеньнүүдые абажа, урна руу табина.

Иигэжэ холын хойто Баргажанай аймагай ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта, нэгэн һаналтайгаар дуугаа үгэбэ.

О. Раднаев, манай тусхай корр.

Хүдэлмэришэдэй һайндэр

Үглөөнэй 5 час 30 минута. Тииһээр байтар 6 час боложо, һунгуулиин Улан-Удын мяха-консервын комбинадай участково комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Бенедиктов ажалшадые һунгалтын эхилһэнтэй дашарамдуулан амаршалаад, дуугаа үгэхыень уриба.

57 наһатай аад, комбинадай клубта үшөөл ажаллажа байһан Евдокия Гобеевна Хабудаева түрүүлэн бюллетеньнүүдээ урна руу табиха зуураа, иигэжэ хэлэбэ:

— Мүнөө би һунгахадаа парти, правительствын, арад зоной эбдэршэгүй нэгэдэлэй түлөө, манай туйлаһан хэрэгүүдые халан абажа ябаһан залуушуулай баясхаланта һайн һайхан байдалай түлөө, эб найрамдалай түлөө дуугаа үгэбэб. Манай һунгаһан депутадууд этигэл найдабариемнай гүйсэд харюулхал.

Удаань элдэб мэргэжэлтэй наһажаал, залуушье хүдэлмэришэд хойно хойноһоо һубарилдан ерэжэ, бюллетеньнүүдые абаад, һунгуулиин урна руу табижал байна.

— Петр Адамович Павел Иванович хоёрые харыт. Баһал хоюулаа һунгажа байна. Яагаашье тааpaһан хоёр агшаб: һунгуулидашье, кинодошье, наадандашье сугтаал ябажа байха,—гэлдэн эндэ байһан хүнүүд хөөрэлдэнэ.

Үнэхөөрөөшье, комбинадай консервэ хэдэг заводто үни удаан саг соо ажаллаһанайнгаа һүүлээр пенсидэ гараһан Мелан Петр Адамович, тэрэнэй һурагша байһан, мүнөө энэ комбинадай эрхим мастер Павел Иванович Егоров хахасашагүй хани нүхэд юм.

—Павел Иванович, баһал басагадаараа омогорхохошни,—гээд хажуудахи нүхэрөө Петр Адамович хадхаад абана.

—Болил даа, омогорхонгүй яаха биб. Табан басага, нэгэ хүбүүн, ёһоор аабза. Хоёр басагамни дээдэ эрдэмтэй, Любамни багшанарай техникумдэ һуража, хүбүүмни дунда һургуули дүүргэхэеэ байна. Одоол жаргалтай гээшэ ха яаб, нүхэр Адамович,—гээд Павел Иванович саашань хэлэнэ.—Харыт, хүбүүн басаган хоёрни эжытэеэ хамта һунгажа байна.

—Бишье жаргалтайб даа. Гартаа буу барижа, Эхэ ороноо сүлөөлэлсөөд, энхэ тайбан жаргалаа эдлэжэ һууналди. Мүнөө хүгшэнтэеэ хамта мянга гаран түхэриг пенси абанабди,—гээд Петр Адамович нюдэнэйнгөө шэлые дүмүүхэнээр абажа, нүхэртөө хандана. —зай, Павел Иванович, манайдаа ошожо, һайндэрээ угтажархие—гэжэ энеэбхилэн дуугараад, залуушуултай мэндэ амараа андалдаһаар газаашаа гар‥бад.

М. Гончиков.

Нэгэн һаналтайгаар дуугаа үгэбэ

—Бултандатнай хоёр хоёр карандаш, баллуур байха ёһотой. Нэгэ карандаштай зонууд ядалдахал байхат. Юундэб гэхэдэ, хүнүүдэй хойно хойноһоо һубарижал байхада карандашаа үзүүрлэжэ үрдихэгүйт. Шамдагты, булта өөһэд, өөһэдынгөө һууринуудые эзэлэгты.

Энэмнай һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Соломин Михаил Савельевич һунгуулиингаа комиссиин гэшүүдтэ захиралта үгэжэ байна. Улаан хилэн бүдөөр хушагдаһан столнуудай саагуур хори гаран хүн жэрылдэн һуунхай, зургаан саг болохые хүлеэжэ ядан байна.

Тиихэдэ клубай ехэ зал соо саг хүлеэгшэд багтахаар бэшэ олон. Уданшьегүй зургаан саг боложо, бюллетень бариһан хүнүүд һунгуулиин тусхай кабина руу ороно. Зариманиинь сэхэ урна тээшэ ошожо, бюллетенеэ табиха зуураа, һайн һайхан үгэнүүдые, зол жаргалай юрөөлнүүдые хэлэнэ.

Хори гаран жэл соо түмэр замай элдэб ажалда хүдэлһэн, мүнөө пенсидэ гараһан Татьяна Георгиевна Петрова эгээ түрүүлэн урна руу бюллетень табиха зуураа, иигэжэ мэдүүлбэ:

—Хүнэй наһан соо хэды олон һайндэр болодог гээшэб. Теэд энэ үдэрые тусгаар илгаха дуран хүрэнэ. Өөһэдынгөө нүхэдые дээдын засаг түрэдөө дэбжүүлжэ байхадаа, манай зүрхэ сэдьхэл халима баяраар билтаран байхань гайхалгүй.

—Би мартын 15-да арбан найма наһаяа гүйсэжэ, дээдэ засаг түрэлөө эрхимэй эрхим хүнүүдые һунгажа байхадаа, бүхы советскэ хүнүүдтэл адли зол жаргалай, энхэ тайбанай түлөө дуугаа үгэнэб,—гэжэ залуухан басаган М. А. Фомина хэлэбэ.

Иигэжэ түмэр замшадай клубта һунгуули эхилээ. Үглөөнэй 8 часта 700 гаран хүн һунгаад байба. Һаял һүниингөө ажал дүүргэжэрхёод, поездын эрхим диспетчер Александр Прозоров һунгахаяа ерэбэ. Тэрэ өөрынгөө эршэтэ ажал тухай, баяр баясхалан тухай хөөрөө.

Р. Цыдыпов.

Түрэл партиингаа түлөө

—Бидэ гүрэнэйнгөө дээдэ засагые дүрбэ дүрбэн жэл болоод лэ һунгадаг байнабди. Дүрбэн жэл гээшэмнай тиимэшье ехэ хугасаа бэшэ аад, хэгдэһэн юумээ хараха болоо һаамнай, айхабтар ехэ байна. Даб гэһээр энэ манай хоёрдохи һунгуулиин участогай байһан партийна гэгээрэлэй томо байшан мүн энэ саг соо баригдаа ха юм. Теэд Улан-Удэдэмнай хэды иимэ гэрнүүд бодхоогдоо гээшэб!—гэжэ хөөрэлдэһөөр һунгагшад байшан руу ороно.

Үглөөнэй 6 час болобо. 89 наһатай һунгагша Анна Ильинична Вечтомова, түрүүшээ һунгахаа ерэһэн Бато Базарович Мункоев гэгшэд баранһаа түрүүлэн бюллетеньнүүдые абажа, дуугаа үгэбэд.

Залуухан эхэнэр А. Л. Мануилова урнада дүтэлжэ, «Би эб найрамдалай түлөө, хүн түрэлтэнэй зол жаргалай түлөө, түрэл партиингаа түлөө дуугаа үгэнэб»—гэбэ.

Һунгагшад таһалгаряагүй ерэжэл ерэжэл байна...

Орой нэгэ часай үнгэрөөд байхада 200 гаран хүн һунгажа гараба. Тиин үглөөнэй 9 час 30 минутада бүхы һунгагшадай хахадынь шахуу һунгаад байгаа.

И. Егоров.

Ажалшадай угаа ехэ эдэбхи

…лөө харанхы һүни. Огторгойдо …үшэд аниб-ониб гэһэн зандаа. …бэшье оршон тойрон хуу һэри… Городой үйлсэнүүдээр хүн зон …тиишээ олоороо һүндэлнэ. …эрэй дундаородууд, буря… украинецууд, казахууд ябал… Залуушуулай дуунуудшье зэ…

…ы эртэ байбашье хүдэлмэри… алба хаагшад, интеллигентнэр …рондоо, Коммунистическэ пар…а, Советскэ правительстводаа …аргүй үнэн сэхэ, инаг дуратай …анаа харуулхын тулада һун…иин участогуудта эбтэй олоо…ошонод.

…еровой нэрэмжэтэ клубай …ан хэзээ хэзээнэйхиһээ гоё …анаар шэмэглэгдэнхэй хараг… Эндэ һунгуулиин участок …нхой. Байшангай оройдо …эгдэһэн гүрэнэй туг үглөөнэй …рта намилзан далбана.

…дэнүүд таһалгаряагүй нээг… хаагдана. Һайндэрэй… хубсалһан хүнүүд хойно хой… орожол, орожол байна. Дуу… үгэжэ эхилхэ саг хүрэтэр үшөө час холо үлүүтэй байба, теэд һунгуулиин участогта хүн зон дүүрэнхэй. Тэдэнэй дунда үндэр наһатай үбгэд, хүгшэдшье, анха түрүүшынхеэ һунгахаяа ерэһэн залуу хүбүүд, басагадшье бии. Тэдэнэр бултадаа баяртай, үглөөнэй 6 часай болохые хүлеэнэд. Олонхинь амаралтын таһаг соо газетэ, ном харана, зариманиинь шатар, домино наадана.

Тиигэһээршье байтар удаан хүлеэгдэһэн саг ерэбэ. Эгсэ энэ үедэ һунгуулиин участково комиссиин түрүүлэгшэ һунгагшадые дуугаа үгэхыень уряалба. Тиигэжэ, хүн бүхэн өөһэдынгөө эрхэтэнэй уялганuудые дүүргэжэ эхилбэ.

Эгээл түрүүшээр ерэһэн 72 наһатай үбгэн—пенсионер Лев Иванович Григорьев, залуу һунгагшад Зоя Иванова, Жаргал Бадмаев болон бусад удаа дараалан бюллетеньнүүдээ табиба.

Үглөөнэй 8 часта һунгуулиин тус участогта һунгагшадай олонхинь дуугаа үгөөд байба.

О. Иванов.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Уран зохёолшо Б. Н. Кампов—Полевойе Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаха тухай

Уран зохёолшо Б. Н. Кампов-Полевойн түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, мүн советскэ литература хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ габьяатай байһыень тэмдэглэн, нүхэр **Кампов-Полевой Борис Николаевичые Ажалай Улаан Тугай** орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1958 оной мартын 15.

В. И. Ленинэй «Философиин дэбтэрнүүд» тухай ном

МИНСК, мартын 15. (ТАСС). Белорусска ССР-эй Наукануудай Академиин философи болон эрхын институт Минскын бусад дээдэ һургуулинуудай научна хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта В. И. Ленинэй «Философиин дэбтэрнүүд» тухай тусхай ном хэблэлдэ бэлэдхэбэ. Владимир Ильич Ленинэй энэ гайхамшагта зохёол дотороо шэнжэлһэн гол шухала асуудалнууд тус ном соо дэлгэрэнгыгээр тайлбарилан харуулагдаа.

Философиин институт мүн ондоо зохёолнуудые бэлэдхэнэ. «Белорусска социалистическэ нациин бии боложо бүрилдэлгэ» гэһэн ном советскэ Белоруссиин 40 жэлэй ойдо гараха.

КПСС-эй делегаци Улан-Батор ерэбэ

УЛАН-БАТОР, мартын 15. (ТАСС). Монголой Арадай-Революционно партиин XIII съезд мартын 17-до нээгдэхэнь. КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гэй секретарь Н. Г. Игнатов түрүүтэй КПСС-эй делегаци энэ съездэ хабаадалсахаяа мартын 15-да Улан-Батор ерээ. Хитадай Арадай Республикын, Чехословакиин, Польшын, Болгариин болон ахадүү бусад социалистическэ оронуудай партийна делегацинууд мүн лэ эндэ ерээ.

Һү бэлэдхэхэ, худалдаха кварталай түсэб болзорһоо урид дүүргэгдэбэ

Воронежско областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд мал ажалай продуктнуудые ехээр абадаг болохын түлөө СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын хүндэлэлдэ мүрысөөд, һү бэлэдхэхэ, худалдаха бухы түхэлэй ажахынуудай гүрэнэй түрүүшын кварталай түсэбые болзорһоонь урид, мартын 11-дэ 100,6 процентээр дүүргэбэ. Үнгэрэгшэ оной энэ үеынхидэ орходоо 3,8 мянган тонноор ехэ һүн гүрэндэ тушаагдаа, худалдагдаа. Байгша оной хоёр һарын туршада областиин колхозуудта һү абалга 1957 оной тэрэ үеынхитэй сасуулбал 20 процентээр ехэ болоһон байна. Түрүүшын кварталай дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 15 мянган тонноһоо бага бэшэ һүн гүрэндэ тушаагдаха, худалдагдаха юм.

Хойто-Осетинскэ АССР-эй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд һү бэлэдхэхэ, худалдаха түрүүшын кварталай түсэбые болзорһоонь урид, 1958 оной мартын 10-да 104,31 процентээр дүүргэбэ. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхидэ орходоо 23 процентээр ехэ һүн гүрэндэ-тушаагдаа, худалдагдаа.

Хоёрдохи хэмэл одон дабшаһаар

Мартын 16-най үглөөнэй 6 часта хоёрдохи хэмэл одон бүмбэрсэг дэлхэйе 1916 дахин тойроо.

Хойто широтагай 19 болон 49 градусай хоорондо наранай гарахын урда тээ, мүн 6 болон 19 градусай хоорондо наранай ороһоной һүүлээр, үүлэгүй сэлмэг байгаа һаань, хоёрдохи хэмэл одон нюдэндэ харагдаха.

(ТАСС).

Зүүн зураг дээрэ һунгуулиин 20-дохи участогта һунгагшад бюллетеньнүүдые абажа байна. Саашанхи зурагуудта—эгээн түрүүшынхеэ һунгажа байһан гурбадахи ФЗО-гэй һурагша В. Черных, тиихэдэ … наһатай пенсионер үбгэн И. Уланов гэгшэд дуугаа үгэжэ байна.

А. Мантаев, Л. Хайдурсвэй фотонууд.

Москва городой Калининска һунгуулиин округой һунгагшада

Нүхэд!

СССР-эй Верховно Соведэй депутадта өөһэдынгөө кандидат болгон дэбжүүлжэ, намда ехэ этигэл найдабари үзүүлһэнэйтнай түлөө таанарта, Москва городой Калининска һунгуулиин округой бүхы һунгагшадта баясхалан хүргэхыемни түбхын түрүүн зүбшөөрыт.

Арадай этигэл найдабари гээшэ ехэ, дээдэ зэргын зол хуби мүн, тэрэнэй ашые харюулхын тула Эхэ оронойнгоо аша туһада ажаллаха хэрэгтэй байна. Намайе депутадта кандидат болгожо дахин дэбжүүлһэнтнай минии ажалые ехээр сэгнэһэн ябадал гэжэ тоолоод, һунгагшадайнгаа этигэл найдабарие, арадай этигэл найдабарие саашадаа харюулхын тулада оролдолго гаргахаб гэжэ үгээе үгэхэ байнаб.

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалта арад бүгэдын һайндэрэй гуримаар үнгэргэгдэдэг болонхой. Эдэ үдэрнүүдтэ бүхы совет хүнүүд үнгэрэгшэ зарлалай Верховно Соведэй хүдэлмэрилхэ үе соо оронойнгоо амжалтанууд, туйлалтануудай дүнгүүдые согсолдог, ойрын жэлнүүдтэ хэхэ юумэеэ хараалдаг байна.

Үнгэрэгшэ 4 жэлэй туршада хэгдэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд тухай бүхы һунгагшадта Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга соо, мүн бусад мэдээжэ документнүүд дотор тодорхойгоор хэлэгдэнхэй.

Манай социалистическэ Эхэ ороной туйлалтанууд бидэнние омогорхуулха ёһоороо омогорхуулна. 1953 онойхитой жэшэбэл, СССР-эй промышленностиин үйлэдбэрилэн гаргадаг бүхы зүйлнүүдынь 55 процентээр нэмээ, тэрэ тоодо үйлэдбэриин хэрэгсэл бүтээн гаргалга 61 процентээр, эдлэл хэрэглэл—45 процентээр нэмээ.

Советскэ Союзай промышленность улам түргэнөөр хүгжэжэ байна гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Промышленность, барилга хүтэлбэрилхэ хэрэгые һаяхан шэнэдхэн һайжаруулжа, предприяти болон барилгануудай хүтэлбэрие элдэб хэрэгсэлэй бүтээгдэдэг газарта дүтэлүүлһэн ушар ороной промышленностиин хүдэлмэрие улам һайжаруулха хэрэгтэ ехэ, һайн үүргэ дүүргэээ.

Энэ жэлдэ манай промышленностьһаа иимэ юумэ абахаар хүлеэжэ байнхайбди. Манай түсэбүүд дүүргэгдэхэһээ гадна, амжалтатайгаар үлүүлэн дүүргэгдэдэгынь элитэ. ЦСУ-гэй тоо мэдээнэй ёһоор, промышленна хэрэгсэл үйлэдбэрилэн гаргаха 2 һарын түсэб энэ жэлэй январь—февраль соо 103,5 процент дүүргэгдээ. Гэхэтэй хамта, элдэб хэрэгсэл бүтээн гаргалга үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхиһээ 11 процентээр нэмэһэн байна. 1958 оной түсэбөөр 53,6 миллион тонно булад хайлуулха, 41,7 миллион тонно прокат үйлэдбэрилхэ гэжэ хараалагданхай. Мүн иимэрхүү хэмжээтэй булад, прокат Совет засагай түрүүшын 17 жэлэй турша соо гэхэ гү, али 1918 онһоо 1934 он хүрэтэр үйлэдбэрилэгдэһэн байгаа. 1958 оной түсэбөөр хараалагдаһан 489,3 миллион тонно нүүрһэ малтан абахын тула Совет засагай түрүүшын үедэ 16 жэл үлүүтэй саг хэрэгтэй болохо бэлэй; жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан 112 миллион тонно нефть гаргажа абахын тула 13 үлүүтэй жэл, түсэбэй ёһоор хараалагдаһан 33,6 миллион тонно цемент үйлэдбэрилхын тула 19 шахуу жэл хэрэгтэй болохо байба. 1958 ондо 231 миллиард киловатт-час электроэнерги үйлэдбэрилхөөр хараалагдана. Энэмнай Совет засагай түрүүшын 21 жэл соо гэхэ гү, али 1918 онһоо 1938 он хүрэтэр үйлэдбэрилһэн электроэнергиин хэмжээнтэй адлишуу байна.

Эдэ тоонууд тухай бодоод үзыт, нүхэдүүд! Урдань 15—20 жэл соо бүтээгдэжэ шадагдаха байһан хэрэгсэлнүүдые мүнөө манай орон гансахан жэл соо бүтээхэ аргатай болоо. Энэмнай айхабтар ехэ алхам гээшэ, манай ороной ямар ехээр хубилһые эли тодоор гэршэлнэ. Мүнөө бидэ ямаршье ехэ, ямаршье орёо зорилго дүүргэжэ шадаха болонхойбди. Мүнөө Росси, Украина, Белорусси, Казахстан, Узбекистан, Закавказиин, Дунда Азиин, Балти щадарай республика бүхэн, ахадүү республиканууд барандаа түрүү зэргын, промышленна талаараа ехээр хүгжэнхэй социалистическэ республиканууд болоо. Эдэ республикануудаймнай алиниинше экономическа хүгжэлтынгөө талаар олохон капиталистическэ гүрэнүүдтэй ана мана буулдахаар лэ байха.

Совет гүрэнэй экономическа шадалай, бэеэ хамгаалха хүсэнэй бата бэхи үндэһэ һуури, совет арадай ажана байдалай хэлбэришэгүйгөөр ургаха үндэһэ һуури бологшо манай индустриин асари ехэ амжалтануудые туйлаад байхадань баясангүй яаха гээшэбибди, нүхэдүүд. Эдэ амжалтанууднай ниитын шэнэ ёһо гуримай—социализмын бата бэхи, илагдашагүй байһанай эли тодо гэршэ жэшээ болоно.

Москвагай, тэрэ тоодо манай түб хотын эгээн ехэ районуудай нэгэн болохо Калининска һунгуулиин округой ажалшад, Совет эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулалсана. Калининска районой ажалшад 1957 онойнгоо гүрэнэй түсэбые болзорһоо урид, бүри декабриин 14-дэ дүүргээд, түсэбһөө гадуур 300 миллион түхэригэй зүйлнүүдые бүтээгээ гэжэ тэмдэглэхэдэ аятай байна. Москвагай промышленность гүрэнэй түсэб мүн лэ болзорһоо урид дүүргээд, үнгэрэгшэ жэлдэ түсэбһөө гадуур хэдэн миллиард түхэригэй продукци үгөө.

Промышленность, барилга хүтэлбэрилхэ хэрэгые шэнэдхэн һайжаруулһанай һүүлээр Москвагай промышленна предприятинуудай хүдэлмэринь, бүхы орон соохидол адляар, нилээд һайжараа. Московско предприятинуудай коллективүүд, Москвагай арадай ажахын Совет 1959—1965 онуудта түб хотын промышленностиие хүгжөөхэ холын хараата түсэбэй проект зохёогоо. 1958 оной түсэбтэй жэшээлэн харабал, үйлэдбэриинь хэмжээн 43,3 процентээр дээшэлхэ гэжэ энэ түсэбэй ёһоор хараалагдана. Гэхэтэй хамта, мүнөө хүдэлжэ байһан предприятинуудта бүри ехэ бүтээсэтэй түхеэрэлгэ хэрэглэхэ, түрүү технологи нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ, мэргэжэлыень үргэдхэхэ, зүбөөр хамжан үйлэдбэрилхэ зэргээр ажалай бүтээсэ дээшэлүүлжэ, продукциин тиимэ ургалтын дүрбэнэй гурбан хубиһаа ехыень хангахаар хараалагдана.

Энэнь тон һайн, хүндэтэй зорилго болоно. Олон тоото патриотическа хэрэгүүдэй үүсхэлшэд болоһон Москва хотын ажалшад арадай ажахын энэ шухала зорилго дүүргэхэ хэрэгтээ амжалта туйлаг лэ гэжэ үнэн сэдьхэлһээ хүсэхэ дуран хүрэнэ.

Нүхэдүүд! Капитальна барилгын хэмжээн жэлһээ жэлдэ улам ургэдхэгдэн, угаа ехэ далайсатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. КПСС-эй XX съездһээ хойшо үнгэрһэн хоёрхон жэлэй турша соо арадай ажахыдахи капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгэнэй хэмжээн 400 миллиард шахуу түхэриг (1955 оной июлиин 1-нэй сэнгээр) болоһон байха юм. Энэмнай бүхы нэгэдэхи, хоёрдохи, дайнай урда тээхи гурбадагаар табанжэлэй гурбан жэл хахадай турша соохиһоо ехэ болоно.

Ондоо ямар гүрэн иимэ ехэ далайсатай, иимэ ехэ хэмжээтэй шэнэ барилга хэһэн байха хаб? Тиимэ орон гэжэ байгаагүй юм. Гансал манай социалистическэ орон, тэрэнэй гайхамшаг тэмсэлшэ, үүсхэлшэ арад иимэ ехэ барилга хэхэ хаба шадалтай байна.

Социалистическэ индустриин, түбхын түрүүндэ хүндэ промышленностиин хүгжөөгдэһэнэй ашаар арадайнгаа бүхы ажахые социалис ёһоор шэнэдхэн байгуулха, оронойнгоо хүдөө ажахые шэнэдхэн хубилгаха аргатай болообди. Совет засагай үедэ хүдөө ажахын бүтээн гаргадаг зүйлнүүд нилээд ехээр ургаа. Гэхэ зуура, манай ороной хүдөө ажахыда хүдэлдэг хүн зоной удельнэ хэмжээн хоёр дахин шахуу хороһон байна. Газар тараалангһаа, мал ажалһаа абтадаг зарим зүйлнүүдһээ худалдаан болохо продукцинь революциин урда тээхи Россинхиһоо 3—6 хүрэтэр дахин нэмээ. Хүдөө ажахын асуудалнуудаар Парти, Правительствын мэдээжэ шиидхэбэринүүдэй гараһанһаа хойшо үнгэрһэн һүүлэй 4 жэлэй турша соо илангаяа ехэ амжалтанууд туйлагдаа.

Бүтэн тунга, залуур газар элдүүрилэн ашаглаһанай үндэһөөр орооһо таряа нилээд ехээр абадаг болообди. Сахарай свёкло, хлопок, лён гэхэ мэтэ техническэ ургамалнуудые бүри ехээр таридаг боложо байнабди.

Мал ажалаа хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ амжалта туйлагдаа. Һүүлэй дүрбэн жэл соо гансахан үхэрэй тоо 10,9 миллион толгойгоор нэмэһэн байна. Мал ажалһаа ашаг шэмэ абалга нилээд ехээр нэмээ. Энэл үе соо мал һүрэгэй тоо толгойн нэмэһые хараада абалсахада, мяха абалгын хэмжээн 38 процентээр, тэрэ тоодо колхозууд, совхозуудта—80 шахуу процентээр нэмээ, һү һаалга бүхы орон доторнай 50 процентээр, харин колхоз, совхозуудта —2 дахин шахуу ехэ болоо. Худалдагдаха һүнэй хэмжээн 4 жэлэй турша соо 10 миллион тонноор нэмэбэ. 1913 ондо худалдагдаха бүхы һүнэйнь хэмжээн манай ороной мүнөөнэй газар дайда дээрэ оройдоо 7 миллион тонно байһан юм гэжэ, сасуулан үзэхын тула һануулан хэлэхэ байнаб.

Оронойманай хүдөө ажахы угаа түргэнөөр хүгжэжэ байна. Абтадаг мяха, тоһо, һүнэй хүн бүхэндэ хүртэсын талаар Америкын Холбоото Штадуудые ойрын жэлнүүдтэ хүсэхын тула түрүү колхозууд, совхозуудай үүсхэлээр дэлгэрһэн патриотическа хүдэлөөн түгэс амжалта туйлаха байха гэжэ этигэнэбди.

Колхозно байгуулалтые улам саашадань бэхижүүлхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха асуудалаар КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй хараалһан хэмжээ-ябуулганууд мүнөө бүхы орон доторнай зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. Үнэхөөрөө революционно эдэ хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдэхэдээ, социалистическэ хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудай бүри ехээр хүгжэн дэбжэхэ хэрэгтэ туһа хүргэхэнь лабтай. Социалистическэ газар тараалангай, мал ажалай асари ехэ арга боломжо, үлэмжэ һайниинь хүсэд бүринөөр бэелэн харагдаха байха.

Экономикын хүгжэхэтэй хамта совет арадай ажана байдал таһалгаряагүй дэбжэлсэнэ. Национальна олзо доход жэл бүри улам нэмэнэ. Үнгэрэгшэ һунгалтаһаа хойшонхи үе соо парти, правительствомнай ороной ажалшадай ажанабайдалые улам һайжаруулха хэдэ хэдэн шухала хэмжээ-ябуулга хараалан бэелүүлээ. Тэдэ хэмжээ-ябуулгануудай нэгэ заримыень дурдан һануулхамни. Гүрэнэй тэдхэмжэ тухай шэнэ хуули гараа; бага мүнгэ абадаг хүдэлмэришэд, алба хаагшадай салин хүлһэн нэмээгдээ; һайндэрэй, амаралтын үдэрэй урда тээхи хүдэлмэриин үдэр хороогдоо. Үдэртөө 7 час хүдэлмэрилдэг болохо, тэрэшэлэн газар доро хүдэлмэри хэдэг нүүрһэнэй, рудагай промышленностьда үдэртөө 6 час хүдэлдэг болохо тухай парти, правительствын шиидхэбэри бэелүүлэгдэжэ байна. Социальна страховани, түлөөһэгүйгөөр һургаха, медицинын туһаламжа үзүүлхэ, ажалшадай бусад хэрэглэлые хангаха ябадалда зорюулагдадаг мүнгэ һомололго жэл бүри ехэ болоно.

Ажалшадта аймшагтай хохидол ушаруулдаг хүдэлмэригүйдэлгэ манай орон дотор хэтэдээ үгы хэгдэнхэй.

Үнгэрэгшэ 4 жэл соо совет наука болон техникын онсо гайхамшаг шэнэ амжалтанууд, соёл культурын саашанхи дэбжэлтэ туйлагдаа. Совет эрдэмтэд, инженернүүд, технигүүд болон хүдэлмэришэд дэлхэй дээрэ эгээл һайн реактивна трубавинттай пассажирска самолёдуудые бүтээһэн, атомна ледокол уһанда табиһан, түбинүүд хоорондо ниидэн дабшаха ракетэнүүдые бии болгоһон, электроникын талаар шэнэ юумэ олоһон, дэлхэй дээрэ анха түрүүшын хэмэл ододые амжалтатайгаар дэгдээһэн байна.

Совет орон наука, техникын талаар США-һаа гээгдэнэ гэхэ мэтээр баруун тээхи оронуудай зарим һайрхуу түлөөлэгшэд һая болотор худал хуурмаг үгэ тараадаг байгаа. Социализм хадаа хүн амитанда харша үзэл сурталай абаргаһаа улад зониие сүлөөрүүлэн, арад түмэниие өөһэдынгөө хуби заяанай эзэд болгоод, зоригтойгоор шэнжэлхэ, шэнэ юумэ олохо, ухаалан зохёохо, үүсхэл гаргаха, наука, техникэ болон соёл культурын бодото дээрээ һалбаран мандаха заха хизааргүй ехэ арга боломжо хангана гэжэ мүнөө хүн бүхэн харана.

Советскэ Союзай агууехэ туйлалтануудые мүнөө бүхы дэлхэй мэдэрдэг болонхой. Тиигэжэ мэдэрхыень дуулахада, совет хүнүүдтэ аятай байдаг. Гэхэ зуура, һайзагайрха, тииһээ тиитэрээ нэгэ юумэ туйлаад һанаагаа амарха ёһогүйбди. Манай ороной экономическа гол зорилгые шиидхэхын тулада, эхэ оронойнгоо ажахын бүхы һалбаринуудаар хүн түрэлтэнэй түрүү мангалай боложо ябахынь тулада, мүнөө сагай наука, техникын туханда хүрэнхэй байхынь тулада үшөөл ехэ юумэ хэхэ, оролдосотойгоор ажаллаха хэрэгтэй. Энэ талааршье манай амжалтанууд улам ургаха, арьбадхагдаха гэжэ этигэнэбди.

Коммунистическэ байгуулалтын зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула шухала бүхы юумэн—хүсэтэ индустри, оньһожоруулагдаһан томо хүдөө ажахы, ехээр хүгжэнхэй наука, техникэ, байгаалиин барагдашагүй ехэ баялиг, шадабари түгэс кадрнууд мүнөө Советскэ Союзда бии. Манай орон туйлаһан амжалтануудтаа түшэглэн, социалис ёһоной ажахын булюу һайниие ашаглан, агууехэ уг зорилгоёо —коммунистическэ общество байгуулха хэрэг бэелүүлхын тула асари ехэ алхам ойрын жэлнүүдтэ хэхэ байха.

Парти, правительствомнай ажахын байгуулалтын асари ехэ программа харааланхай гэжэ, Октябриин революциин 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сессиин материалнуудһаа мэдэнэт. Шухала шухала зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын хүн бүхэндэ хүртэсын талаар ойрын 15 жэл соо томо томо капиталистическэ оронуудые хүсэхэһөө гадна, ахижа урдань орохын тула металл, нүүрһэ, электроэнерги үйлэдбэрилгын, машина бүтээлгын, химическэ промышленностиин, мүн бусад һалбаринуудай талаар саашадаа хүсэн түгэс хүгжэлтэ туйлаха гэжэ тэрэ программа соо хараалагданхай. Энэмнай, нүхэд, хүнгэхэн зорилго бэшэ гээшэ. Тиигэбэшье, яһала дүүргэгдэхээр байна, амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ гэжэ этигэнэбди.

Совет арадай зол жаргалтай байха хэрэгтэ Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын зүгһөө оролдолго гаргадаг байһаниинь манай ажахын байгуулалтын түсэбүүд дотор эли тодоор харагдана. Ойрын 15 жэлэй турша соо промышленностиин шиидхэхы һалбаринуудай, тухайлхада, 2—3 дахин урган дэбжээд, хүдөө ажахын эрид ехээр хүгжөөд байхадань, манай арадай ажана байдалые бүри һайжаруулха, материальна, культурна эрилтыень хүсэд бүрин хангаха аргатай болохобди.

Орон доторхи гэр байрын дутагдалые ойрын 10—12 жэл соо усадхан зайсуулхын тулада байра олоор бариха ехэ программа Парти, Правительствын хараалһые, энэ программын бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байһые таанад мэдэнэт. Совет барилгашад үнгэрэгшэ жэлдэ нилээд ехэ амжалта туйлаа. 1957 он дотор 48 миллион үлүүтэй дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдажа, ашаглагдадаг болоо. Тэрээнһээ гадна, үнгэрэгшэ жэлэй туршада колхознигууд, хүдөөгэй интеллигенци байрын 770 мянган гэр баряа. Энэнь юу харуулнаб гэхэдэ, хоёрдохи табанжэл доторхиһоо һураггүй олон гэр байра гансахан 1957 он соо баригдаһан болоно.

Манай орон доторхи гэр байрануудай барилгын бодото далайсые хаража ойлгохын тула нэгэ иимэ жэшээ дурдахые хүсэнэб: хэрбээ 1954 ондо орон доторхи 1000 хүн бүридэ дунда жэшээгээр 7 байра баригдаһан һаа, 1957 ондо 1000 хүн бүридэ дунда жэшээгээр 10,2 байра баригдаа. Энэмнай капиталистическэ оронуудтахи барилгын хэмжээнһээ һураггүй ехэ. Тусхайта мэдээнүүдые харахада, 1957 он дотор баригдаһан байрын гэрнүүдэй тооо 1000 хүндэ абажа бодобол: США-да—6,7, Англида—5,9 Франдида—6,2 байра хүртэнэ.

Москвада байрын гэрнүүдэй хэр олоор баригдажа байһан тухай нэгэ хэды тоо дурдахыемни зүбшөөрыт. 1950 онһоо 1953 он хүрэтэр 4 миллион 477 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд баригдажа, ашаглалгада оруулагдаһан һаа, 1954 онһоо 1957 он хүрэтэр 8 миллион 320 мянган дүрбэлжэн метрээр нэмэһэн байна. Гансахан үнгэрэгшэ жэл дотор Москвагай 71.800 бүлэ айл болбосон шэнэ байрануудые абаа, тэдэнэй олонхинь хүдэлмэришэдэй бүлэнэр болоно. Түб хотын городской ажахые 1959 1965 онуудта хүгжөөхэ холын хараата түсэб соо 4 миллион шахуу дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүдые жэл бүри барихаар хараалагдана.

Зорилго юуб гэхэдэ, барилгын ябасые улам түргэдхэхэ, бүри һайн шанартайгаар бариха шухала. Гэр байрануудые зүбөөр хубааха асуудал имагта шухала удхашанартай болонхой. Москвада нилээд олон гэр һүүлэй жэлнүүдтэ баригдаһан болобошье, байраар хүсэд хангагдаагүй хүнүүдэй тоо үшөөл олон байһаар. Яахадаа тиимэ байнаб? Олон шалтагаан бии байха, гэбэшье гэр байра хубаалгын хэрэгтэ дутуу дундануудай тохёолдодог ябадал тэдэ шалтагаануудай нэгэниинь болоно.

Байра абаха хүнүүдэй списогууд наринаар харагдажа, ээлжээндэ байһан ажалшадай хэзээ гэр байра абахаяа мэдэхээр, эртээнһээ баталагдадаг гурим тогтоохо хэрэгтэй. Гэр байра хубаалгые шангаар хинан шалгадаг байха, энэ хэрэгтэ фабрика, завод эмхи-зургаануудай түлөөлэгшэдые элсүүлэн хабаадуулха шухала.

Ороной ондоо районуудһаа ерэжэ, ехэ ехэ городуудай хүн зоной улам олошордог ябадалые болюулха хэрэгтэй. Хүндэ ажал хэхэ хүдэлмэришэд манда дуталдана, «хара» хүдэлмэри хэхэ хүнүүдые олохонь бэрхэтэй, тиимэһээ хүдэлмэри хэхэ хүнүүдые ондоо районуудһаа асархые зүбшөөрхэ хэрэгтэй гэжэ, Москвагай промышленна предприятинуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд гомдодог байна. Гэхэ зуура, иигэжэ асуудал табихада, хүнүүдые хоёр сорт болгон хубааһан удхатай болоно. «Хара» хүдэлмэри хэхын тула ондоо тээһээ хүнүүд ерэхэ ёһотой болоно. Тиигэжэ болохогүй, иимээр арга мүрөө олоходо таарахагүй. Хүндэ хүдэлмэреэ оньһожоруулха шухала байна.

Тротуарнуудай мүльһые эрэшүүлэй гү, али эхэнэрнүүдэй ломоор хиижэ байхыень оло дахин хараһан байгаа ёһотойт. Энэнь, бүтээсэ багатай ажал гээшэ ха юм даа. Тиигэжэ байхыень харахада, аягүй агша. Манайда үйлэдбэриин өрёо хүдэлмэри оньһожоруулхын тула али тухай олон юумэн хэгдээб, хүнэй ажалые хүнгэдхэхэ ямар олон машинанууд бүтээгдээ гээшэб. Дэлхэйн бүмбэрсэгые тойрон ниидэхэ түрүүшын хэмэл одонууд бүтээгдээ ха юм. Тиин гэһээ лом, лопатануудые машинаар һэлгэжэ үшөө хүшхэрөөдүй байналди даа. Манда юун дутана гээшэб? Гол шалтагааниинь юуб гэхэдэ, жэжэ юумэн гээд лэ. тиимэ асуудалнуудта анхарал тон багаар табидаг байнабди. Теэд энэмнай жэжэ юумэн гээшэ гү? Тиимэ бэшэ. Иимэ «жэжэ юумэнүүдһээ» олон хүнэй хүдэлмэри бүрилдэнэ бшуу.

Үбэлэй сагта Москва соогуур ябахада лом, киркэ бариһан олон эхэнэр харагдадаг гэжэ Советскэ Союзда хилын саанаһаа ерэгшэд бэшэдэг. Энээние баримта болгон Советскэ Союзда эхэнэрнүүд хүндэгүй гэжэ тэдэнэр хэлэдэг байна. Ниитын болон политическэ ажабайдалай али бүхы асуудалнуудаар, мүн үйлэдбэри дээрэшье эрэшүүлтэй хэлээрээ бэшэ, хэрэг дээрээ адли эрхэтэй советскэ эхэнэрнүүдэй ямар ехэ хүндэтэй байһаниие баримталан тодоруулха гэжэ оролдохонь үлүүдэ бэшэ гү. Эхэнэрнүүдэй ажалые хүнгэдхэхын тулада манайда ехэ юумэн хэгдээ. Тиибэшье, энэмнай үшөөл бага. Ажалые хүнгэдхэхын тулада ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые, илангаяа эхэнэрнүүдэй хүдэлдэг ажалые механизацилха саг ерээ. Тиихэдэ ажалынь бүри бүтээсэтэй, ажалайнь түлбэри ехэ болохо.

Эхэнэрнүүдэй гэрэй ажалые бүхы хэмжээгээр хүнгэдхэхын тулада оролдолго гаргаха хэрэгтэй. Тиихын тулада хүүгэдэй яслинуудые, хүүгэдэй садуудые, интернат-һургуулинуудые, столовонуудые, хубсаһа угаадаг газарнуудые болон бусад культурно-ажаһуудалай эмхи зургаануудые олоор бариха хэрэгтэй. Культурно-ажаһуудалай эмхи зургаанудай, ажаһуудалай талаар хангаха предприятинуудай хүн зоной улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые хүсэдөөр, бүри һайнаар хангадаг болохын тулада хэрэгтэй болодог бүхы хэмжээнүүдые абаха шухала. Эдэ бүгэдэ советскэ хүнүүдэй ажабайдалда ушардаг тон шухала асуудалнууд, мүн. Эдэ бүгэдые шиидхэхэ хэрэгые бэеһээ саашань түлхижэ болохогүй.

Техникын хүгжэхэтэй, үйлэдбэриин саашадаа нарижан һайжархатай, тэдэнэй автоматизацилагдахатай, түсхай мэргэжэлтэй болохогой дашарамдан ажалай бүтээсэ саг үргэлжэ дээшэлхэ байна. Ушар тиимэһээ томо городуудта хүдэлмэришэд дуталдахаһаа байтагай, зарим газарта үлүүшье гараха байха. Сүлөө гараһан хүдэлмэришэд манай ороной бусад городуудта ажал олохо аргатай юм.

Томо городуудһаа олон хүдэлмэришэд болон алба хаагшад, илангаяа залуушуул ороной бусад районуудта хүдэлхэеэ һүүлэй үедэ ошоһон байна. Москвагай, Ленинградай, Киевэй болон бусад олон городой олон залуу патриодууд партиин уряае халуунаар дэмжээд, шэнэ газарые ашаглахаяа, завод болон фабрикануудые барихаяа ошоһон байна. Коммунистическэ байгуулалтын агууехэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ манай алдарта залуушуул саашадаашье бүри эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болохо байһандань бидэнэр этигэнэбди.

Нүхэдүүд! Би һунгагша һэн туладаа мүн лэ дуугаа үгэхэ байнаб. Һунгагша байһан туладаа городуудай барилгануудай дутагдалнууд тухай нэгэ хэды ажаглалта хэхэ байнаб.

Олон дабхар гэрнүүд тухай үшөөл һаяшаг олон юумэ хэлэдэг, бэшэдэгшье байһан зомди. Олон дабхар гэрнүүдые барихада ашаг багатай гэжэ тодоруулагдаад, мүнөө тэдэниие барихаяа болёо. Городуудые барилгада ямар түхэлэй гэрнүүдые олоор баряа һаа дээрэ гээшэб? Городуудые архитектурна талаһаань һайнаар гоёохын тулада олон дабхар гэрнүүдые бариха хэрэгтэй гэдэг архитекторнүүд бии. Тэдэнэр эндүүрнэ гээшэ. Энээнииень Ленинградай, Минскын болон бусад олон городой барилга дээрэһээ тодоруулан харуулхань бэрхэтэй бэшэ юм. Би хуушанай Минскые хараагүй хүнби. Тиибэшье, тус город бирагүй байһан юм гэжэ дуулаа һэм. Январьда Минскэ ошоходоо, энэ городой зохидоор түсэблэгдөөд, һайнаар баригдажа байһые харааб. Минскын гол гудамжаар ябахада Невскэ проспектээр ябаһан шэнги байна. Городуудые барихада гэрнүүдые олон дабхараар бариха гэжэ оролдохо бэшэ, харин городой барилгануудые, тэрэнэй кварталнуудые шадамараар, зүбөөр түсэблэхэ, газарайнь нюруугай түхэл хэлбэритэй тааралдуулха шухала. Эдэ бүгэдэ гэр байшангуудай барилгын үнэ сэндэ нүлөөлдэг. Эдэ бүгэдые хараадаа абажа гэрнүүдые хэды дабхараар баряа һаа экономическа талаһаа ашагтайб гэжэ тодорхойлхо хэрэгтэй.

Городуудай барилгые хүтэлбэрилдэг, тусгаарлан хэлэбэл Москвагай барилгые хүтэлбэрилдэг хүдэлмэрилэгшэд арсалдахаяа болижо, олоор баригдаха байрын гэрнүүдые хэды дабхартайгаар баридаг болоо һаа экономическа талаараа ашагтай байһан тухайнь шиидхэбэри абахаар болоо.

Гэрнүүдые барилгада гүрэн ехэ мүнгэ зөөри гаргана. Эдэ мүнгые тон һайнаар хэрэглэхын тулада советскэ зургаанууд болон барилгын организацинууд онсо анхарал табиха уялгатай. Тиихэтэй хамта нөөсэлгэтэй аад, гэр байраа һайжаруулхые хүсэжэ байһан зоной мүнгэ зөөрие барилгын хэрэгтэ хабаадуулха тушаа бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Тиихын тулада байра барилгын кооперативуудые эмхидхээ һаа зохистой ха. Тэдэнэй туһаламжаар байрын гэрнүүд баригдаха

болоно. Дачануудые өөһэдтөө б
ха, заводой хэһэн бэлэн гэрнү
худалдажа абаха арга мүнгэтэй
нүүдтэ олгохо хэрэгтэй. Тии
гэр байрын барилгануудта а
шадай мүнгэ зөөрие ашаглажа
лохо байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ орон дотор
арадай хэрэглэлэй эд бараан
лээд ехээр гаргагдадаг болоо.
бүд, хубсаһан болон бусад ба
ехээр гаргагдана. Хүн зомнай
наар эдеэлдэг, хубсалдаг бо
Тиибэшье энэ талаар зарим б
шээлнүүд бии, тэдэниие усад
хэрэгтэй.

Гутал, хубсаһа, эд бараа б
зоной хэрэглэлэй бусад эдүүдэ
вет арадай хэрэглэмжые ойрын
7 жэл соо хангахын тулада т
нние ехээр хэдэг болохо шухал
рилго манай урда табигдана.
зорилгые ямар аргаар шиидхэ
Промышленностьда хэрэгтэй т
эдые хүдөө ажахымнай жэл
хэ бүри ехээр үгэдэг боложо б

Түүхэй эдые хэрэглэхынгээ
жуугаар, арһанай, ангай арһ
орондо хэрэглэгдэхэ һайн шана
хэмэл утаһануудые ехээр гарг
эд бүд, хубсаһа болон бусад эд
раа нилээд ехээр гаргадаг бо
ёнотойбди.

Хүн зоной болон промышлен
тиин хэрэглэмжэнүүдые ханга
тулада хэмэл болон синтетич
утаһа, пластмассуудые болон
сад зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэ
дэг болохо хэмжээнүүдые пар
Центральна Комитет болон Пра
тельство хараалжа байнад. Си
тическэ хэһэн зүйлнүүдые
хэрэглэһэнэй ашаар гутал х
һаар, гэр соо хэрэглэгдэдэг зүйл
дээр хүн зоной хэрэглэмжые ха
хын тулада ехэ хэмжээ-ябуулга
бэелүүлэгдэхээр хараалагдажа
на. Эд бүд нилээд ехээр нэ
болохынгоо хажуугаар, тэдэнэй
сортимент болон шанар нилээд
жарха байна.

Синтетическэ зүйлнүүдые е
хэрэглэдэг болоһоной ашаар
ра байдалай болон ажахын
рэгсэлнүүдые, мүн тэрэшэлэн
шанартай мебель, материалнуу
барилгада хэрэглэгдэхэ зүйлнү
бүри ехээр бүтээдэг болохо ш
ла.

Арадай хэрэглэлэй эд бараа
ойрын жэлнүүдтэ бүри ехээр
гагдадаг болохо. Эд бараанай
нарые бүхы хэмжээгээр һайжа
ха хэрэгтэй. Гутал, хубсаһа
рээр оёхо, эд хэрэгсэлнүүдые
наар хэхэ хэрэгтэй.

Байра байдалдаа хэрэгтэй б
дог бүхы зүйлнүүдтэй, хубса
байхые хүсэхэһөө гадна, м
хүнүүд һайн шанартай, гоё хуб
үмдэхые хүсэнэ. Энээние х
хын тулада хэрэгтэй бүхы юумэ
най промышленность хэнэ г
гү? Үгы, үшөө хүсэд хэгдэнэгү

Парти болон правительствын
жа байһан хэмжээ-ябуулга
арадай ажахын энэ һалбарину
ехэхэн хубилалтануудые туйл
хүнгэн промышленностиин үйл
риие, зоной хэрэглэмжын эд ба
нуудые бүтээн гаргаха хэрэгые
ри түргэн урагшань дабшуул
гадна, манай арадай байдалые
мэн гоёохо зорилготой эд бара
шанарые эрид һайжаруулха
манда олгохо байна.

Нүхэдүүд! Социализмын
байдалда ажаһууһан дээрэһээ
дэнэр манай ороной эдэ бүхы
жалтануудые туйлаабди. Ма
арад зон оронойнгоо бүрин э
ээнниинь байдаг, политическэ,
хын, культурна ажабайдалай
һалбаринуудта тэдэнэр тон
хитэйгээр хабаадалсадаг.

Арадайнгаа эгээн эрхим, хүн
түлөөлэгшэдые депутадууд б
һунгаха гэжэ манай ороной
шад ехээр хүсэдэг. Эгээл тии
Верховно Соведэй һунгалтые
ла хэрэгнай гэжэ тоолодог. Д
үгэлгэдэ һунгагшад булгадаа
хуу хабаададаг.

Капиталистическэ орону
энээндэл адлишье юумэ байх
Жэшээлхэдэ, США-гэй конгр
болоһон һүүлшын һунгалтада
гуулиин наһа гүйсэһэн хүнүүдэ
процентнь хабаадалсаһан б
тиихэдэ 1954 ондо болоһон һу
тада — 42,5 процент хабаада
Али Англиин общинануудай
тада болодог һунгалтые абаа
рая. Һүүлшын һунгалтада 34 м
он 852 мянган һунгагшадһа
миллион 760 мянган хүн д
үгэлгэдэ хабаадалсаһан байна
тоонууд тэндэхи байдалыень
шыса харуулна бэшэ аал? Ко
стэ гү, али парламентда захир
ангинуудай ямаршье түлөөлэ
һунгаа һаамнай, тэрээнһээ бо
юумэн хубилхагүй гэжэ эдэ
нуудай һунгагшад ойлгоно. Ре
ликанска гү, али демократи
партинуудай түлөөлэгшэнэр С
гэй конгресстэ һунгагданхай
хамаагүй, — тэдэнэр хадаа з
логшо ангинуудай: капиталис
дай, банкирнуудай, ехэ газар
дэгшэдэй, томо наймаашадай
түһые заатагүй сахиха бшуу.

США-гэй мүнөөнэй конгр
хаража үзээ. Конгрессэй 531
шүүнэй хахадһаа ехэнхинь
нууд, дүрбэнэйнь нэгэн — ээд
шуул болон банкирнууд юм.
нэр бултадаа томо капиталаа

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюур)

…углаан дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(*Үргэлжэлэл*)

…ригшэд. Хэды хүдэлмэришэд США-гэй конгрессэй гэшүүд бэ? …той хүдэлмэришэд Америкын …рессэ үгы юм. Хэды жиирэй …мернүүд американска конгрессэй …үүн бэ гэжэ хараад үзэгты? …л тэндэ фермернүүд үгы юм. …ойнь хүн зоной 10,4 процент …дог 17,5 миллион негрнүүд …А-гэй эрхэтэд юм. Теэд кон…сстэнь хэды негр һунгагданхайб? …риканска мэдээсэлнүүдэй ёһоор …А-гэй конгрессэй гэшүүнээр 3 …р гэхэ гү, энэнь конгрессэй бүхы …үдэй 0,56 процент болоно. Хэ…эхэнэрнүүд США-гэй конгрессэй …үүн бэ, хараад үзэе! Конгресстэ …доо 17 эхэнэр һунгагданхай, …ь миил 3 процентнь болодог. …нэ болохолоороо, бодото дээрээ …ьлмэришэд, таряашад, эхэнэр…, бага яһатан хүсэд эрхэгүй …лан дээрэһээ американска кон…сстэ дүтэлхэ аргагүй болоно.

…ули гаргадаг зургаануудай …а-ябуулгада хабаадалсаха бэ… харин зонхилогшо ангинуудай …эгэн түлөөлэгшэдэй түлөө дуу…үгэхэ эрхэ хүдэлмэришэдтэ, бү… ажалшадта олгодог «сүлөөтэ …эй» гэдэгнай иимэл даа.

…ээнтэй дашарамдуулан минии …таар һунгуулиин Центральна …иссиһаа абгаһан нэгэ хэды ба…ануудые харуулха хүсэлэнтэйб. …ай Советэ болон Националь…ьнуудай Советэ дэбжүүлэгдэ… депутадуудай кандидадуудаар … орон дотор 1378 хүн регистра… абтаа. Тэдээн сооһоо 614-… үйлэдбэри дээрэ сэхэ хүдэл… хүдэлмэришэд, колхознигууд, …нэр депутадта кандидат болгон …үүлэгшэдэй 44,6 процентнь бо… Бүхы дээрээ социальна бай…раа депутадта кандидат бол… дэбжүүлэгшэдэй 60 гаран …нтнь хүдэлмэришэд, таряашад …о. Бэшэниинь ажалша интел…щиин түлөөлэгшэнэр. Депутад…ндидадаар дэбжүүлэгдэгшэд …даа коммунистнууд болон …ннабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй …лэгшэд мүн. СССР-эй Верхов… Советэй депутадта кандидадуу… дэбжүүлэгдэгшэдэй 26,4 про…ь эхэнэрнүүд болоно. Бодото …скэ демократизм эдэ тоо… соо харагдана.

…ли гаргадаг зургаануудай сос… тодорхойлгодо арад зон сэ… хабаадалсахаһаа гадна, манай …эй хамаг зургаануудай бүхы …ябуулгань арадайнгаа аша ту… алба хэхээр зорюулагданхай …г. Энээндэл манай социали…скэ демократизмын хүсэниинь, … һайхан шанарынь харагдана … Хүдэлмэришэд, колхозни… интеллигенци, манай ороной … ажалшад коммунистическэ об…о байгуулха бүхы ажалаа …сизм-ленинизмын туг доро, … Ленинэй байгуулһан Ком…тическэ партиин хүтэлбэри … ябуулна. Өөрынгөө арадта хо… үнэн сэхээр алба хэдэг бай…, хэһээршье байһанаа, уг зо…одоо—коммунизм тээшэ ара…айдамтайгаар дахуулан яба… Коммунистическэ парти …гөө бүхы ажал-ябуулгаар …лэн харуулаа.

…жэгшээ һунгаад, өөрөө хү…ригүй байха эрхэ, үлэсэжэ … эрхэ, али капиталай хүлһэнэй … байха эрхэ гэхэ мэтын «эрхэ …өө» имагтал социалистическэ …рати совет арадые абараа юм. … сүлөө гээшые манай … ондоогоор ойлгодог. Мүл… болон мүлжэгшэдгүйгөөр, хү… ёһотой һайнаар ажаһууха … бидэнэр эрхэ сүлөө гэжэ тоо…бди. Политическэ талааараа ад…шэ эрхэтэй байха, наука болон …урын хамаг түйлалтануудые …э эрхэтэй байха ябадалые эр…өө гэжэ тоолонобди. Хүдэлмэ…элгын оршолон зоболон…олон үгырэлгэһөө, үндэһэ яһа… болон социальна дарлалта…үлөөрэлгые эрхэ сүлөө гэжэ …эр ойлгонобди.

…лжаа наймаанай ехээр дэл…, буржуазна эрхэ сүлөөгэй, …уазна демократиин эрхим жэ…эжэ Америкын Холбоото Шта… харуулхаяа капитализмые …эгшэд оролдодог юм. Үнэн … энэ «жэшээтэ» демократиин байһыень тодоруулхын тулада баримтануудые харуулжа бо… байгаа. Би тиимэ баримта… тоолохогүйб, юундэб гэхэ… бүгэдэндэ мэдээжэ. Аме…ска профсоюзнуудай хүтэлбэ…шэ Джордж Миниин һая хэлэ…дхэл сооһоо нэгэ хэдэн үгэ…нь тогтожо, хэлэхымни нам…бшөөгыт.

…рикын Холбоото Штадуудай …мическа байдал тушаа …ал зүбшэн хэлсэхын тулада … 11-дэ профсоюзууд яарал… конференци татаа. США-гэй …мическа хүгжэлтые һэргээхэ, …бэрние хүсэд хэмжээндэнь …ха тушаа США-гэй правитель… болон конгрессто табигдаха ду…алнуудые зохёохо зорилготой… энэ конференци зарлагдаһан …а. Ажалай американска феде… болон үйлэдбэриин профсо… …ай конгрессэй түрүүлэгшэ …ж Мини хүдэлмэригүйдэлгэ … асуудалда тогтожо хэлээ. Мү…нөө американска промышленностиин бүхы гол һалбаринуудта хүдэлмэригүйдэлгэ бии болонхой. Джордж Миниин мэдээсэһэнэй ёһоор мүнөө США-да 5 миллион 250 мянган хүсэд ажалгүй, 3 миллион гаран ажалгүй шахуу хүдэлмэригүйшүүл бии. Имагтал һүүлэй һарын туршада США-да хүдэлмэригүйшүүлэй тоо 750 мянган хүүгээр олон болоо.

Холбоото Штадуудай экономическа байдалай мүнөө үедэ бирагүй болоод байһаниие Джордж Мини харуулаа.

«Манай үйлэдбэриин хүсэнүүдэй 25-һаа дээшэ процентнь хүдэлнэгүй. Промышленностиин зарим һалбаринуудта жэшээлхэдэ, булад хайлуулдаг промышленностьда үйлэдбэриин хүсэнүүдэй миил 50 процентнь ашаглагдана… Ашаа шэрэлгэ нёдондонойхидо орходоо 25 процентээр бага болоо. 1957 оной март һаратай сасуулхада газаашань худалдадаг эд бараан 25 процентээр хороһон байна», гэжэ тэрэ хэлээ.

«Энэ һүүлшын, тон шухала статистическэ мэдээсэлнүүд: февраль һарада 170 мянган хүдэлмэришэд хүдэлмэригүй байһанай түлөө тэдхэмжэ абаха аргаяа бараа. Энэ юун гээшэб, бодожо үзыт. Февраль соо долоон хоног бүхэндэ 40 мянган хүдэлмэришэд хүдэлмэригүй байһанай түлөө тэдхэмжэ абаха аргаяа барагдаһан байна. Хүдэлмэригүй байһан дээрэһээ түлбэри абаха эрхэтэй байһан хүнүүдэй 7,5 процентнь лэ февралиин тэн багта тэдхэмжэ абаа,—гэжэ Мини хэлэбэ.

Америкын Холбоото Штадуудай ажалшадай хүндэ хүшэр байдалда ороод байһаниие харуулһан ондоо хэдэн баримтануудые өөрынгөө үгэ соо Джордж Мини харуулаа.

«Һүүлшын шалгалтын ёһоор, 1956 оной декабрьда 13 миллион гэр бүлэ муу гэртэ ажаһууһан байна. 13 миллион бүлэ! Энэ тоо 1950 онһоо хойшо оройдоо хубилаагүй гэжэ тус бэшэлгэ соо хэлэгдэнэ. Энээниие мэдэнэ гээшэ гүт», гээд тэрэ хэлэнэ.

«Манда хэдэн мянган классна комнатонууд дутана. Хуушаржа, тахяагай гэрһээ балайшье дээрэ бэшэ болошоһон гэрнүүд соо манай профсоюзуудай гэшүүдэй олон үхибүүд һурана. Тэдэнэй олониинь ехээр муудашаһан дээрэһээ гал аюулай талааршье аймшагтай болонхой… Иигэжэ байгаад Советскэ Союзтай ана мана ябасалдаха гэхэдэ манда эрдэмтэд, инженернүүд болон технигүүд дуталдана гээд,—заримашуул гайхаха юмэл,—гэжэ Д. Мини хэлэнэ.

«Америкые ажалдань бусааха ёһотойбди… манай ороной экономическа кризистэй ушараад байһан мүнөө үедэ үгэжэ боломоор гансал харюунь энэ болоно» гээд Джордж Мини шангадуулан хэлэнэ.

Иимэрхүүл даа, Американска профсоюзуудай хүтэлбэрилэгшын харуулһан зарим баримтанууд.

Үсөөхэн тоото миллионернүүд болон миллиардернууд арадай зоболониие, уй гашуудалые ашаглан тон ехээр баяжана. Тиихэдэнь хэдэн миллион ажалшад үхибүүдээ, хүгшэрһэн эхэ эсэгэнэрээ тэжээхэ зөөригүй, һара һаралжа, жэл жэллэжэ ямаршье үрэгүйгөөр хүдэлмэри бэдэрхэ баатай болоно. Тиигэжэ байхадань американска правительство сэрэгэй базануудые байгуулгада олон миллиард түхэриг гаргашална.

Яаралтайгаар зэбсэгжэлгэ монополистнуудта ехэ олзотой хэрэг мүн. Арадай шухала хэрэглэмжэнүүд тэдэнэй һанаа зобоодоггүй. Капитализм гээшэмнай уг удхааараа иимэл ха юм. Ашаг олзо, эгээн ехэ олзо оложо ехээр баяжахал гэжэ капиталай оронуудта засаг түрэеэ барижа байһан хүнүүд эрмэлзэдэг юм. Капиталистическэ обществын хүдэлгэхы хүсэниинь тиимэ байдаг. Капиталистическэ һалбаран хүгжэлгэ гээшэ үнэн дээрээ иимэл байдаг! Капиталистическэ эрхэ сүлөө гээшэ иимэл байха юм!

Америкын Холбоото Штадуудта хүдэлмэригүйдэлгын олон боложо, ажалшадай ехээр зобожо байхадань, бидэнэр баясана бэшэбди. Революциин урда тээ хүдэлмэригүйдэлгэһээ боложо хэдэн зуу мянган хүдэлмэришэнэй бүлэнэр үлэсэжэ, зобожо, үгытэй түлөөр байдалда байдагыень манай ороной үндэр наһатайшуул һанадаг. Хүдэлмэригүйдэлгэ гээшэ капитализмын зайлашагүй дахуул юм. Капитализмын бузар муухай талануудые Маркс болон Ленин гүнзэгыгөөр элишэлэн харуулһан байдаг. Капитализмын богоолшолгоһоо хүдэлмэришэн ангиин, ажалшадай сүлөөрхэ замые, ажалшадай засагаа дайлан абаха замые, социализм байгуулха замые тэдэнэр зааһан байдаг.

Али дэлхэйн — социализмын дэлхэйн капитализмын дэлхэйн хоёрой алиниинь үнэнтэ дээрээ сүлөөтэй гэжэ нэрлэгдэхэб гэжэ хэлэхэ болоо һаа, энээн тушаа хоёр һанамжа байжа болохогүй. Имагтал социализм хадаа хүн түрэлтэндэ худал хуурмаг бэшэ, харин үнэн бодото эрхэ сүлөө олгодог юм. Ерээдүйе имагтал социализмын оронууд шиидхэхэ байха.

Нүхэдүүд! Уласхоорондын байдалай зарим асуудалнуудта тогтожо хэлэхыемни зүбшөөгыт.

Советскэ Союзай уласхоорондын байдал бараг гэжэ һананабди. Үнгэрһэн дүрбэн жэл соо хилын саанахи нүхэдһөө нэгыеншье алдаагүй байхаһаа гадна, тэдэнтэй барисаагаа бүри бэхижүүлээбди, шэнэ нүхэдтэй болообди. Советскэ Союзай уласхоорондын нэрэ хүндэ һураггүй ехэ болоо, дэлхэйн олон оронуудтай тэрэнэй барисаан үргэдэһэн, бэхижэһэн байна.

Советскэ Союзай, социалистическэ бүхы оронуудай арадуудай гайхамшагта амжалтануудые түйлаһанай, тэдэнэй хани барисаатайгаар ажаллаһанай, бэе бэедээ туһалалсаһанай ашаар социалистическэ лагерь тон ехээр бэхижээ, дэлхэйн социалистическэ системэ маша ехэ хүсэн болон ургаа.

Хитадай Арадай Республика, Албани, Болгари, Венгри, Вьетнамай Демократическа Республика, Германска Демократическа Республика, Корейн Арадай-Демократическа Республика, Монголой Арадай Республика, Польша, Румыни, Чехословаки, Югослави һүүлэй жэлнүүдтэ социалистическэ байгуулалтадаа ехэ амжалтануудые түйлаа.

Социалистическэ лагериин бата нэгэдэлые эбдэхын тулада империалистнууд хэды дахин һэдэлгэ хээ. Тиихын тулада тэдэнэр зэбсэгтэ һүйдхэлгэ, диверси хэнэ, 1956 оной намар Венгридэ бологшодол адляар контрреволюционно үгэсэлгэнүүдые, үймөөнүүдые эмхидхэнэ. Тэдэнэр социалистическэ оронуудые хоорондонь эбгүй болгохо, арсалдуулха гэжэ али бүхы аргаар оролдоно.

Зүгөөр социалистическэ оронуудай арадууд хархис хүсэнүүдтэ хатуу шанга сохилто үгэһэн ба саашадаашье үгэхэ байна. Хэрбээ социализмын бүхы оронуудай нэгэдэнхэй, бата жагсаалтай байгаа сагта ажалшадай олоһон социальна туйлалтанууд, национальна бэеэ даанхай байдал хангагданхай байха гэжэ эдэ оронуудай ажалшад һайнаар мэдэрнэ. Эгээл тиимэһээ социалистическэ лагериин оронуудай хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлгэ, тэрэниие империалистнуудай добтолгоһоо хамгаалга хадаа социалистическэ оронуудай бүхы арадуудай тон шухала хэрэг мүн.

Социалистическэ оронуудай хани барисаан хадаа хара амяа хараһан бэшэ, социалистическэ бэшэ гүрэнүүдһээ, тэдэнэй арадуудһаа амяарлан һалаһан барисаан бэшэ юм. Индитэй, Индонезитэй, Бирматай, Нэгэдэмэл Арабска Республикатай болон колониальна богоолшолгые усадхан хаяад, өөһэдынгөө залуухан гүрэнүүдэй бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхын түлөө мүнөө тэмсэжэ байһан Ази болон Африкын бусад гүрэнүүдтэй хани харилсаагаа манай орон бэхижүүлээ.

Эб найрамдалда дуратай бусад гүрэнүүдтэй хамта Советскэ Союз уласхоорондын байдалые һулаируулхын, яаралтайгаар зэбсэгжэлгые болюулхын, шэнэ дайнай аюулые сарахын тулада үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада үсэд шангаар тэмсэһэн байна.

Эб найрамдал болон дайн тухай асуудал мүнөө бүхы хүн түрэлтэндэ эгээн хурса асуудал болоод байна. Гүрэнүүдэй хоорондо болоһон дайн байлдаан хододоол олон түмэн хүн зониие хохидолдо оруулдаг, ехэ һандарал ушаруулдаг байгаа. Арад зоной хүсэдэггүй байбашье, хэрбээ саашадаа дайн болошоо гээшэ һаа бүхы дайнуудта орходоо бүри ехэ һандарал хохидол ушаруулха, ядерна дайн болохо байна бшуу. Ядерна зэбсэг хэрэглэхэдэ ехэ һандарал хохидол сэхэ ушаруулхаһаа гадна, радиоктивна тооһо шандаруугаар агаарые бузарлаха байна. Энэ хадаа илангаяа багашаг газартай аадлэ, зоноор олон оронуудта бүхы амитадые бултыень шахуу усадхажа болохо байна бшуу. Тиимэ оронуудта газар дээрэхи бүхы юумэ үгы хэгдэжэ болохо байна.

Эгээл иимэһээ эб найрамдалые аршалан хамгаалхын, шэнэ дайе уридшалан зайсуулхын түлөө тэмсэл мүнөө үедэ империалистнуудай добтолгодо орожо магад арадуудай эгээн шухала хэрэг болохоһоо гадна, хаанашье — Европодо гү, али Азида, Америкэдэ гү, али Африкада ажаһуудаг, ямаршье ангида хамаатай, элдэб шажан мүргэлдэ шүтэдэг, ямаршье шэг шарайтай бүхы хүнүүдэй—дэлхэй дээрэ һуудаг хамаг бүхы зоной эгээн шухала хэрэг болоно.

Зорилго юуб гэхэдэ, шэнэ дай һүжэрөөлгэхэгүй, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха ябадал болоно. Зүгөөр, гансахан уряануудаар, гансахан дура хүсэлөөр энэ зорилго түйлагдаха бэшэ юм. Шэнэ дай һүжэрөөхые эрмэлзэдэг хүсэнүүдтэ эсэргүү шанга тэмсэл хэжэ, эб найрамдалые аршалан хамгаалжа болохо гээшэ.

Дай хэнгүй, саашанхи ажабайдал тухайгаа һанаагаа зобонгүйгөөр, богоолшолго болон үгытэй ядуу ябадал үзэнгүйгөөр, нэгэ ороной нүгөөдэеэ мүлжэлгэгүйгөөр, социальна тааруугүй ябадал гарганггүйгөөр ажаһуухые хүн түрэлтэнэй эрхим оюун бодолтон, бүхы дэлхэйн ажалшад хэтэ үеһөө хойшо эрмэлзэн хүсэжэ ябаа юм. Зүгөөр, эдэ һайн һайхан һанал хүсэлынь имагтал мүнөө бэелүүлэгдэжэ болохо байна. Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ үеын, бодото социалистическэ эрхэ сүлөөгэй болон оюун бодолой бадаран мандалгын үеын эхи табижа үгэһэн Советскэ Союзай, дэлхэйн бүхы социалистическэ системын хүсэ шадалай бэхижэһэнэй ашаар энээниие түйлаха аргатай болоо гээшэ.

Эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэг, шэнэ дайнай ушаруулжа болохо бүхы хүндэ хүшэр хойшолонгуудые уридшалан зайсуулха хэрэг хүн түрэлтэнэй дэбжэлтын замаар урагшаа дабшаха шиидхэхы удхашанартай арга нүхэсэл мүнөө болоод байна.

Арадай хүсэл эрмэлзэлгые бэелүүлхэһээ ондоо нангин зорилго Коммунистическэ партида, Советскэ правительствода байхагүй. Тиимэһээ тэдэнэр шэнэ дай һүжэрөөлгэхэгүйн, мүн бата бэхи эб найрамдал аршалан хамгаалха зорилготойгоор уласхоорондын харилсаа тогтоон хүгжөөхын тулада бүхы шухала юумэ хэдэг байгаа, хэнэшье. Тэдэнэр үгөөрөө бэшэ, харин бодотоор эб найрамдал хангахын, бүхы арадуудай хоорондо тэгшэ эрхэтэй харилсаа, хани барисаа тогтоохын тулада бүхы юумэ хэдэг байна.

СССР-эй Верховно Советэ урда тээнь болоһон һунгалтаһаа хойшонхи дүрбэн жэлэй хугасаа соо уласхоорондын түгшүүрилтэ шанга байдалые һулаируулхын түлөө манай парти, Советскэ правительство ехэ оролдосотойгоор тэмсээ.

Советскэ Союзай зүгһөө хэгдэһэн гадаадын политическэ зарим эгээн шухала алхамууд тухай һануулхыем зүбшөөгыт. Бидэнэр Корейдэ болон Вьетнамда дайн байлдаа болюулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр туһалаабди; СССР-эй үүсхэлээр Югославитай арсалдаан гарахаяа болижо, харилсаамнай һайжаруулагдаа; Советскэ Союзай үүсхэл эдэбхитэй политикын ашаар Австритай эбэй хэлсээн баталагдаа; бидэнэр сэрэгүүдээ Порт-Артурһаа, Дальниһаа гаргаһан, Финляндидахи сэрэгэйнгээ базые һайн дураараа болюулһан байнабди; Германиин Федеративна Республикатай, Японитой харилсаагаа заһаруулан гүримшуулаабди.

Буу зэбсэг хуряаха тухай ниитэ хэлсээнэй баталагдахые хүлеэнгүйгөөр, Советскэ Союз нэгэ талаһаа зэбсэгтэ хүсэнүүдээ удаа дараалуулан хороогоо: 1955 ондо 640 мянган хүн, 1956—57 онуудта 1 миллион 200 мянган хүн албанһаа табигдаа, нэмэжэ 300 мянган хүниие албанһаань табиха хүдэлмэри мүнөө үедэ дүүргэгдэжэ байна. Энээнэй жэшээгээр буу зэбсэг, сэрэгэй техникэ, ороной өөрыгөө хамгаалгада зорюулагдадаг гаргашанууд хороогдоо.

Дай хэхые хүсэдэггүй, харин эб найрамдалые хүсэдэг, уласхоорондын оршон байдалые шангадхахые хүсэдэггүй, харин тэрэниие һайжаруулхые хүсэдэг лэ гүрэн иимэ хэмжээнүүдые абажа шадаха байна гэжэ бүхы үнэн сэхэ хүнүүд элеэр харана. Эээрхэг түримхэй һанаашалга гаргадаг гэжэ бидэниие гэмнэдэг зарим нэгэшүүл бии юм. Хэрбээ үнэхөөрөөл эээрхэг түримхэй һанаашалгатай байгаа һаа, бидэнэр фашистска Германида эсэргүү хүндэ хүшэр тэмсэл хэжэ Австрида дайлан абаһан таатай зохид байдалаа ямаршье ушарта орхихо зэргэгүй байгаа ха юм бибди. Теэд, бидэ Австритай эб баталжа, тэндэһээ сэрэгүүдээ гаргаһан байнабди. Ямар «эээрхэн булимтарагша» иимэ юумэ хэхэ гээшэб? Үнэхөөрөөл эб найрамдалай аша туһые харадаг дээрэһээ, бусад оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ хамааран оролсохые хүсэдэггүй, бүхы оронуудтай энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха ябадал хангахые шууд хүсэдэг дээрэһээ Советскэ Союз австрийска асуудалые иимээр шиидхүүлһэн байгаа.

Финляндидахи сэрэгэй база тухай асуудалышье абаад үзыт. Хэрбээ эээрхэг түримхэй һанаашалгатай байгаа һаа, ямар гүрэн уласхоорондын хэлсээнэй ёһоор сэрэгэй базатай байха эрхэһээ һайн дураараа арсаха байгаа гээшэб гэжэ асуугдахаар байна.

Теэдшье өөрынхеэрээл бодомжолжо һурашаһан баруунай зарим политигуд энээниие ойлгожо шадахагүй даа. Зүгөөр, бүхы үнэн сэхэ хүнүүд энээниие һайнаар ойлгоно.

Ямаршье илгаа гаргангүйгөөр бүхы оронуудтай хүршэ ёһоной һайн харилсаатай байхые Советскэ Союз хүсэнэ. Энээниие хүсэһэн бүхы оронуудтай алишье таладаа таатайгаар иимэ харилсаа тогтоохоор бидэнэр бэлэн байнабди.

Бидэнэр һайн һайхан сэдьхэлтэйгээр Турцида хандаһан байгаабди. Зүгөөр, тэрэнэй зүгһөө мүнөө дэрээ таатай харюу абаагүй байнабди. Гэбэшье, Турциин зарим политическэ ажал-ябуулагшадай зүгһөө совет орондо эсэргүү харша үгэнүүдые хэлэдэг болобошье, Турцитай манай харилсаан дүрбэн жэлэй урда тээхиһээ ондоо болоо. Манай оронуудай хоорондохи харилсаае һайжаруулха гэһэн зарим һанаашалгануудай гарадаг байһые тэмдэглэнгүй орхижо болохогүй. Манай һайн һайхан һанаашалгые турецкэ арад, Турциин правительство ойлгохо бэзэ гэжэ найдадаг дээрэһээ бидэнэр ехэ оролдолго гаргаха, эб найрамдалда дуратай политикаяа үргэлжэлүүлхэ байнабди. Далайгаар болон хуурай газараар нэгэ хилэтэй, дүтын хүршэнэр бологшо манай оронууд арадуудтаа амгалан тайбан байдал хангахын тулада үһэрилдэнгүй, харин эбтэй һууханьшухала болоно. Энээнһээ бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха хэрэгтэ туһа болохо байна.

Урда зүгэймнай нүгөөдэ хүршэнь Иран юм. Иранай шахын СССР-тэ ерээд байха үедэ бидэнэр тэрээнтэй олон туһатай хөөрэлдөө хэһэн байнабди. Хилэ тушаа асуудалаар хэдэн зуун жэл соо боложо байһан арсалдаан мүнөө алишье таладаа таатайгаар шиидхэгдээ. Зарим экономическа асуудалнуудаар — хаалтануудые бариха, газар уһалха тухай, хилэ дээгүүр гарадаг гол мүрэнүүдые манай оронуудай алиндааншье тааруугаар ашаглаха тухай мүнөө бидэнэр Ирантай хэлсээ хэжэ байнхайбди. Эдэ асуудалнуудые урагшатайгаар шиидхэлгэ манай оронуудай хоорондохи хүршэ һайн харилсаа хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ туһатай байха. Иран тушаа зүрюу харша ямаршье һанаашалга Советскэ Союзда байгаагүй, байнашьегүй гэжэ бидэ Иранай правительствода мэдүүлэнхэйбди. Энээнэй зүб байһые Иранай правительство үнэншэнэ ёһотой гэжэ бидэ һанаха байнабди.

Афганистантай манай харилсаан тухай хэлэхэ болоо һаа, энэмнай һүүлэй жэлнүүдтэ урдынхидаа орходоо бүри һайжаржа, бэхижэжэ, байна. Бэе бэеэ ойлголсохо, хани барисаатай байха, эб найрамдалые хамгаалха тухай хамтаараа оролдолго гаргаха зорилготойгоор эдэ харилсаануудайнгаа саашадаа хүгжэхые хүсэхэ шухала байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Индонезиин республикатай хани ёһоной харилсаатай болообди гэжэ тэмдэглэгдээ һэн. Индонезидэ империалистнуудай хэжэ байһан хорото һанаашалгануудта советскэ хүнүүд анхаралаа хандуулангүй байжа шадахагүй. Империалистнууд яахадаа энэ ороной дотоодын хэрэгүүдтэ хамааран оролсохые оролдоноб, юундэ тэндэ нюуса үгэсэлгэнүүдые эмхидхэнэб? Иимэ һанаашалга гаргажа болохогүй. Индонезиин арад ажабайдалаа өөһэдынгөө дураар зохёон байгуулха ёһотой. Тэрээндэ хэншье өөрынгөө дура хүсэлые, тэрээндэ тааруугүй ёһо гуримые баадхаха эрхэгүй.

Багдадска хэлсээндэ, СЕАТО-да империалистнуудай татан оруулһан Пакистантай, Азиин бусад зарим оронуудтай Советскэ Союзһаа дулдыдахагүй шалтагаануудаар харилсаамнай һайжараагүй байһаниинь гэмшэлтэй гэжэ элишэлэн мэдүүлхээр байна.

Советскэ Союз Финляндитай, Скандинавиин бусад оронуудтай хүршэ һайнаар харилсажа байдаг. Сэрэгэй бүлэгүүдтэ хабаадангүй байхые хүсэдэг Швециин бэеэ абанги байдагые бидэнэр һайшаадаг байнабди. Г-н Герхардсенэй толгойлдог Норвегиин правительствын, г-н Хансенай толгойлдог Даниин правительствын хэһэн гадаадын политическэ алхамуудые Советскэ Союзда хүндэлдэг байна. Тэдэнэр өөһэдынгөө оронуудай хуби заяанай түлөө харюусалгатай байһанаа һайнаар мэдэржэ, оронуудайнгаа газарнууд дээрэ атомна, ракетнэ зэбсэгүүдые байлгуулхаһаа арсаһан байна бшуу.

Гүрэнэй хэлсээ баталһанһаа хойшо, бэеэ абаад байдаг Австритай манай харилсаан заһаран һайжараад, хүршэ ёһоор саашадаа хүгжэжэ байнхай.

Италитай, Грецитэй манай харилсаа һайжаруулха ехэ арга боломжо бии. Манай орондо Италиин, Грециин арадуудай ехэ талархалтайгаар, хүндэтэйгөөр хандадагынь советскэ хүнүүдтэ мэдээжэ юм. Италиин арадта, Грециин арадта манай совет арад мүн лэ иимэ хани ёһоной мэдэрэлтэйгээр, хүндэтэйгөөр, талархалтайгаар хандадаг байна. Бэе бэедээ иимэ гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр хандадаг заншал үнгэрһэн зуун жэлэй үеһөө эхилэн тогтоод, фашизмда эсэргүүсэн хамтаараа хэһэн тэмсэлэй үедэ улам бэхижэһэн байна.

Эдэ хоёр ороной нүлөө ехэтэй түлөөлэгшэдэй өөһэдынгөө арадай һанамжые бэшэ, харин НАТО-до ажалладаг генералнуудай һанамжые анхаралдаа абадагыень, тиигээд газетэнүүдэй мэдээнүүдһээ хаража үзэхэдэ, өөһэдынгөө оронуудта американска ракетнэ базануудые түхеэрхэ бэлэдхэл хэжэ байһыень хараадаа абангүй бидэнэй байжа шадахагүймнай эли болоно. Зүгөөр бидэнэр игальянецууд болон грегүүдэй үнэн зүб бодолтой байһанда этигэнэбди. Яаба хээбэшье, эдэ гүрэнүүдтэй хани ёһоной харилсаа тогтоохоор бэлэн, һайн сэдьхэлтэйгээр хандадаг байһамнай элитэ. Тиимэһээ харилсаагаа һайжаруулха хэрэг бидэнһээ дулдыданагүй.

Советскэ Союзай Латинска Америкын оронуудай хоорондохи харилсаанай зарим зэргээр һайжарха шэнжэ тэмдэгүүдэй үзэгдэдэг болосжо байһые ханангяар тэмдэглэжэ болохо байна. Мүнөөнһөө эхилээд харилсаагаа һайжаруулха ябадалдамнай юун һаад хэнэб гэжэ бидэнэр һайн мэдэнэбди. Советскэ Союзай болон эдэ оронуудай хоорондо үргэн ехэ, али али таладаа ашатай туһатай харилсаанай үшөө тогтоогдоогүй байһанда бидэ зэмэтэй бэшэбди. Латинска Америкые өөһэдымнай ээлүүри гэжэ тоолсдог, эдэ оронуудые индустриализацилгада һаад тойбо татажа, тэдэниие имагтал түүхэй эд абадаг газар байлгадаг империалистическэ тусхай этэгээдүүд харилсаагаа һайжаруулгадамнай али болохоор түбэг тодхор татадаг байна.

Алжирта тохёолдоһон байдалые хүн түрэлтэнэй һэшхэл тэсэжэ шадахагүй байна. Тэндэ шуһата дайн байлдаан боложо араб угсагаата хүн зон хюдуулна. Алжир тухай асуудал ООН-до зүбшэн хэлсэгдэһэн болобошье, Алжир арадай гомдол хэрэгсээгдээгүй үлэһэн байха юм. Хэдэн миллион алжирайхидай уй гашуудалда орожо, зобожо тулижа байһые империалистическэ гүрэнүүдэй правительствонууд анхаралдаа абаагүй.

Энэ шуһата дайн байлдаае зогсоожо, Алжирай хүн зоной аша туһада тааралдуулан, Франциин аша туһые харалсан Алжирай асуудалаар хэлсээ баталха саг тулажа ерээ. Алжирай асуудалые эбэй ёһоор шиидхэхэ арга бэдэрээгүй һаа Индо-Хитадайхида орходо бүри ехэ бурууталгада өөрынгөө орониие оруулжа болохобди гэжэ Франциин зонхилхы нюурнууд ойлгожо шадахагүй байна гээшэ гү.

Арад бүхэн өөрынгөө хуби заяанай бүрин эрхэтэ эзэниинь байжа шадаха, байха ёһотойшье гэжэ колонизаторнууд ойлгохоор болоо.

Бусад оронууд тушаа ехэ багашье һаань манай бэелүүлдэг политика тон эли. Бидэнэр тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсадаггүйбди. Юуб гэхэдэ, политическэ байгуулалта, олониитын гурим, идеологи, ондоогоор хэлэбэл, ажабайдалай ёһо гурим гэжэ бидэнэй нэрлэдэг бүхы юумэ орон бүхэнэй арадай дотоодын арсашагүй эрхэнь болоно. Мүнөө үедэ ямараар ажаһуугаа һаань, ямар үзэл бодол баримталаа һаань, ямар шажанда шүтөө һаань дээрэб гэжэ арад бүхэн өөһэдөө мэдэнэ. Хэншье, ямаршье гүрэн ондоо оронуудта болон арадуудта өөһэдынгөө ёһо гуримые баадхаха эрхэгүй. Иимэ политика ябуулхые В. И. Ленин бидэндэ захяа һэн. Энэ захяаень бидэнэр шууд сэхээр дүүргэдэг байгаабди, саашадаашье дүүргэхэбди.

Хани ёһоной һайн харилсаа бүхы гүрэнүүдтэй тогтоохоор бидэнэр бэлэн байнабди. Энээнэй гансахан лэ үнэн бодото, бүхы оронуудай аша туһада тааралдаха политика байһыень хэн арсажа шадаха гээшэб?

Бүгэдэниитын эб найрамдалые дэмжэхын, арадуудай аюулгүй байдал хангахын түлөө Советскэ Союзтай, Хитадай Арадай Республикатай, Индитэй хамта угаа ехэ харюусалгатай байһан Франци, Англи, США гэхэ зэргын баруун гүрэнүүдэй болон СССР-эй хоорондохи харилсаан тушаа асуудалда тобшоор тогтожо хэлэхые хүсэхэ байнаб.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ бидэнэр Англитай, Францитай, Америкын Холбоото Штадуудтай союзнигууд байжа, гитлеровскэ Германида эсэргүүсэн хамтадаа тэмсэһэн байнабди. Бидэнэр эдэ оронуудай арадуудые хүндэлнэбди, дэлхэйн эрдэм ухаае, техникэ болон соёл культурые хүгжөөхэ хэрэгтэ тэдэнэй оруулһан туһа нэмэриие үндэрөөр сэгнэнэбди. Эдэ оронуудай арадуудай эб найрамдал хүсэдэг байһаниинь советскэ хүнүүдтэ һайн мэдээжэ. Эдэ оронуудай арадуудтай, правительствонуудтайнь үгэеэ ойлголсолго, хани ёһоной харилсаа тогтоохын тулада Советскэ Союз бүхы хүсэеэ зорюулдаг байгаа, зорюулхашье.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда эб найрамдалай хуби заяанай түлөө өөһэдынгөө харюусалгые зүбөөр ойлгодог бүхы правительствонууд үзэл сурталай илгаае ехээр урдаа бариха ёһогүй гэжэ Коммунистическэ парти, Советскэ правительство тоолодог юм. Уласхоорондын хэрэгүүдтэ, арсалдаата горьтой асуудалнуудые шиидхэхэдээ мүнөө үедэ дэлхэйн оронуудые хоёр болгон хубааруулһан юумые урдаа барихагүй, харин эб найрамдал аршалан хамгаалхын тулада мүнөөнэй эрхэ байдалда гүрэнүүдые дүтэлүүлэн ойртуулха юумэнүүдые правительствонууд баримталха ёһотой.

Газар уһанайнгаа бүрин бүтэн байха, эрхэ сүлөөтэй байха ябадалые хүндэлэлсэхэ, бэе бэедээ добтололсохогүй, экономическа, политическэ болон идеологическа шалтагаануудаар али алинайнгаа дотоодын хэрэгүүдтэ хамааран оролсохогүй, тэгшэ эрхэтэйгээр, бэе бэедээ туһатайгаар, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гэһэн мэдээжэ табан

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэhэн үгын түгэсхэл

гол ёhонууд гүрэнүүдэй хоорондын харилсаанай гансахан лэ үндэhэ hууринь боложо шадаха байна.

Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха тухай гол ёhонууд Нэгэдэмэл Нацануудай Организацяар hаяхан hайшаагдаа. Эдэ гол ёhонууд бүхы гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанай үндэhэ hууринь бодотоороо болохо зэргэтэй. Бусад оронуудтай харилсаа байгуулхадаа эдэ гол ёhонуудые хүтэлбэри болгохые США, Англи, Франци гэхэ зэргын оронуудай хүсэдэггүй байhаниинь гэмшэлтэй. Энэ ушар мүнөөнэй бүхы оршон байдалда нүлөөлнэ. Энэнь түгшүүрилтэ шанга байдалые hуларуулха, бэе бэедээ этигэлсэдэг болохо ябадалда hаад ушаруулна. Тэрээнhээ уламжалан яаралтайгаар зэбсэгжэлгэ үргэлжэлhөөр, уласхоорондын оршон байдалые бүри шангадуулдаг «хүйтэн дайн» үшөөл боложо байhаар, уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудай тоо үсөөрнэгүй шахуу, дайнай аюул үшөөл бии байhаар. Теэд иимэрхүү байдал арадуудай хүсэлые оройдоошье хангажа шадахагүй байна.

«Хүйтэн дайнhаа» арадууд хашаршанхай. Һандарал хохидолто дайнай боложо магад байhанhаа түбэгшээлгэ арадуудай hанаа амараар ажаллаха хэрэгтэ hаад тойбо татана. Хүнүүдэй оролдолгоор бүтээгдэhэн юумэнэй зониие хюдаха зэбсэг бүтээлгэдэ гаргашалагдадаг байгаа hаань, тэдэнэр hанаа амараар ажаhуужа шадахагүй байна. Ямар нэгэн империалистическэ хорото этгээдүүдэй дай hүжэрөөжэ шадаха байhан лэ сагта хүн зон аюулгүйгөөр ажамидаран hуужа шадахагүй болоно. Мүнөөнэй шанга эрхэ байдалда, ехээр hэжэглэлсэдэг ябадалай бии байхада ехэ юумэ хэрэгтэй бэшэ, «тушаан боложо» ниидэжэ ерэhэн хариин самолёт, тэрэнэй «тушаан боложо» хаяhан бомбо бүгэдэниитын дайн боложо hүжэрхэ сэрэгэй тулалдаа үүдхэжэ болохо байна. Водородно бомбо тээhэн бомбардировщигуудай ниидэдэг байхань шухала гэжэ США болон Англиин зарим тусхай тушаалта хүнүүдэй баталан хэлэдэгынь ехэл гайхалтай байха юм. Водородно зэбсэг тээhэн самолёдуудай агаарта бүри олоороо ниидэхэ тудам эб найрамдалай гулабхаануудай ниидэхэ зай улам бага болохо, дай жүрөөдэгшэдэй ааша гаргаха аргань бүри ехэ болохо байна.

Зарим оронууд мүнөө буу зэбсэг тон ехээр түхеэрэнхэй. Атомна, водородно зэбсэгүүдые бүтээлгые зогсоохо тухай хэлсээнэй туйлагдаhан, туйлагдаагүйhөө дулдыдангүйгөөр оронуудай өөhэдынь: хүрөө, болоо! гэжэ хэлэхээр тиимэ үе боложо байна (али магад болоод байна) гээшэ ха.

Хэрбээ урдань хуушан зэбсэгүүдые гү, али сэрэгэй техникые шэнэ янзын зэбсэгүүдэй бии болохо тудам тэдээгээр hэлгэжэ шадахаар байгаа hаа, харин мүнөө хизаарлашагүй ехэ хүсэтэй водородно зэбсэгүүдые бүри ехэ шадалтай зэбсэгээр hэлгэхэ арга hанаашалханъ бэрхэтэй үе болоод байна. Бүтээгдээд байhан бүхы ядерна зэбсэгүүдые бултыень тэhэлээд байгаа hаа, бүхы дэлхэйн бүмбэрсэгэй агаар бузараагдажа болохо байна гэжэ мүнөөдөө дорьбогүйхэнөөршье hаа, эрдэмтэдэй хэлэдэг боложо байhаниинь тушаан болоhон ушар бэшэ юм.

Бүхы хүн түрэлтэндэ ядерна зэбсэгэй айхабтар hүртэй хойшолонтой байhые гансахан эрдэмтэд бэшэ, мүн бүхы дэлхэйн үргэн олониитэ, хэдэн зуу миллион жиирэй хүнүүд мүнөө мэдэрнэ гээшэ. Тэдэнэр правительствонуудhаа, хамагай түрүүндэ ядерна зэбсэгтэй болоhон правительствонуудhаа иимэ зэбсэг туршажа үзэхэеэ болихыень бүри оролдосотой шангаар эрилтэ хэнэ. Буу зэбсэг хуряаха асуудалые урагшатайгаар шиидхэхэ нэгэл арга бии гэжэ үнэн зүб бодолынь хүнүүдтэ hануулан ойлгуулна. Энэ аргань ядерна зэбсэг хүсэдөөр хорихо ябадал болоно.

Мүнөө иимэ үе саг боложо байна гэжэ hанахаар. Хэрбээ правительствонууд арадуудтаяа холбоо барисаатай байхые хүсэдэг байгаа гээшэ hаа, мүнөөнэй үе сагта хэгдэжэ байhан энэ бүгэдэниитын эрилтые анхаралдаа абангүй байжа шадахагүй болоно. Тэдэнэр хоорондоо үгэеэ ойлголсожо шадаашьегүй hаа, атомна, водородно зэбсэгүүдые бүтээхэеэ өөhэдөө, нэгэ талаhаа болюулха баатай болохо байна.

Советскэ Союз уласхоорондын мүнөөнэй түгшүүрилтэ байдалые болюулхын тулада, бүхы дэлхэйн хүнүүдэй өөhэдынгөө ажал хүдэлмэриин аша үрые эдлэжэ, сүлөөтэйгөөр, амгалан ёhоор ажаhуухын тулада бии шадалаараа оролдоно. Теэд иимэ юумэ нүгөө талынхидай хүсэдэггүй, харин өөhэдынгөө сэрэгэй нэгэдэлнүүдые тэдэнэй үлөөхэ, үргэдхэхэеэ оролдодог байhан дээрэhээ орёо бэрхэтэй болошоно. Капиталистическэ оронууд тиимэ нэгэдэлнүүдые эб найрамдал сахихын түлөө бэшэ, харин дайн сэрэг хэхын түлөөл байгуулна гэжэ эли ха юм даа.

Уласхоорондын политикын арга хэрэгсэл бологшо дайн сэрэгтэ эсэргүүгээр, дэлхэйе сэрэгэй нэгэдэлнүүд болгон хубаалгада эсэргүүгээр Советскэ Союз тэмсэдэг байгаа, тэмсэнэшье. Мүнөөнэй сэрэгэй бүлэглэлнүүдые үлөөхэ, шэнэ бүлэглэлнүүдые байгуулха аргаар, яаралтай зэбсэгжэлгэ хэхэ, хүниие хюдадаг бүри аюултай зэбсэг бүтээхэ аргаар уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые hуларуулхын аргагүй гэжэ бидэ тоолонобди.

Уласхоорондын байдалые зөөлэрүүлхэгүй гэжэ баруун оронуудай тусхай бүлэгүүдэй үсэд нэтэрүүгээр оролдодогынь үнэндөө ямар удхатай гээшэб? Сэрэгэй бүлэглэлнүүдые тэдэнэй байгуулдаг политикань ямар удхатай гээшэб?

Энэнь имагтал дайн сэрэг бэлэдхэжэ байhан ябадал гээшэл даа. Хүниие хюдаха зэбсэг ехээр бүтээлгэ мүнөөшье арадуудта айхабтар ехэ хохидол ушаруулжа байна. Энэнь арад зонhоо алба налог улам ехээр татаха ябадалда хүргэнэ, арад зоной материальна, культурна болон оюун бодолой байдалые доройтуулна, бүхэли нацануудай ажаhуудалые дайн сэрэг бэлэдхэлгэдэ хандуулан зорюулна. Арад зон иимэ политикаhаа хашаржа, улам ехээр зэбүүрхэнэ, ниитын зүрилдөөнүүд улам шангадана. Империалистическэ оронуудай зонхилхы бүлэгүүд арадай зэбүүрхэлые болюулха зорилгоор, хүдэлмэришэнэй хүдэлөө хэhээн даража, дотоодынгоо зүрилдөөнүүдые зайсуулха зорилгоор дайн сэрэг үүдхэжэ, шахардуу муу байдалhаа гарахаяа оролдоно.

Бидэ, коммунистнууд, бодото байдалые зүбөөр сэгнэдэг политигууд гээшэбди. Эб найрамдалые сахин хамгаалха хэрэгтэй байхаhаа гадна, тэрэниие сахин хамгаалжа болохо юм гэжэ бидэ хэлэнэбди. Дэлхэйн дайнай дахин болоо hаа, ямар ехэ аюултай гээшэб, тиимэ дайн хүн түрэлтэндэ ямар ехэ хохидол зоболон асарха гээшэб гэжэ арадууд гүнзэгыгөөр мэдэрээ hаа, тэдэнэр эб найрамдалай түлөө тэмсэлээ улам эршэдхэн шангадхаха, дайн сэрэг үүдхэгшэдэй хорото ябуулгануудые буруу hүргэхэ байна. Бидэнэр «хүйтэн дайе» үгы хэхын түлөө эрид шууд тэмсэдэгбди, бидэнэр бүхы оронуудтай худалдаа наймаанай харилсаа, соёл культурын холбоо барисаа али болохоор хүгжөөхын түлөө, уласхоорондын түгшүүрил hуларуулхын түлөө тэмсэдэгбди. Богонёор хэлэбэл, бидэнэр бүхы гүрэнүүдэй амгалан ёhоор зэргэ оршохын түлөө, тэдэнэй амгалан ёhоор мүрысэхын түлөө тэмсэдэгбди.

Иимэл зорилгоор Советскэ правительство гүрэнүүдэй эгээн дээдэ тушаалтанай уулзаха тухай дурадхалтайгаар агууехэ гүрэнүүдэй правительствонуудта, тэрэшэлэн дэлхэйн олонхи оронуудай правительствонуудта хандаhан байха юм. Иимэ уулзалгын болоходо, харьяата талын түлөөлэгшэд «хүйтэн дайе» үгы хэхэ арга замууд тухай hаналаа хэлсэжэ, шиидхэгдэхэ ёhотой уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэхэ тушаа түрүүшын алхам хэжэ шадаха бэлэй. Энээниие үргэн ниитэ арад зон хүлеэжэшье, эрид шангаар эрижэшье байна.

Мэнэ гэhээр бүхы асуудалнууд шиидхэгдээд орхихогүй юм ааб даа. Теэд гол шухала ямар зорилго табигданаб гэбэл, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые hуларуулха тушаа зохид hайн эхи табиха шухала байна. Элдүүрилэгдэhэн хүрьhэндэ үрэhээ таряад, hайнаар ургахыень, баян ургаса гарахыень хүлеэдэг таряашандал адляар, бидэнэршье уласхоорондын тон шухала асуудалнуудые эрхим hайнаар ойлгон, шиидхэхэ хэрэгэй үндэhэ табижа шадаха байнабди, хани барисаанай, эб найрамдалай хэрэгэй хүгжэн мандаха, арадуудай хоорондо шэнэ, hайн харилсаанай бии боложо хүгжэхэ, амгалан ёhоор зэргэ оршолгын бэхижэхэ, арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэдээ хүсэ хэрэглэхээ болихо, ООН-эй ёhо гуримуудай сахигдаха, оронуудай аша туhые дайрахагүй, мүн бусад оронуудай дотоодын хэрэгтэ хамааралсахагүй ябадалда туhа хүргэжэ шадахабди, туhалха ёhотойшьебди.

Бидэнэй hанахада, мүнөөнэй шатада уласхоорондын шиидхэгдэхэ ёhотой болоhон асуудалнууд гэбэл, иимэ байна:

атомна болон водородно зэбсэг туршалгые хойшолуулангүй болюулга;

ядерна зэбсэг хэрэглэлгэhээ СССР-эй, США-гэй, Великобританиин арсалга;

Центральна Европодо атомна зэбсэгhээ сүлөө газар байгуулга;

Хойто-атлантическа бүлэглэлдэ, мүн Варшавска хэлсээнэй эмхидэ оролдог гүрэнүүдэй бэе бэедээ добтололсохогүй гэhэн хэлсээ баталалга;

Германиин, мүн Европын бусад гүрэнүүдэй газар дээрэ байhан хариин сэрэгүүдэй тоо хороолго;

гэнтын добтолго болюулгатай холбоотой асуудалнуудаар хэлсээ баталалга;

Дүтын болон Дунда Зүүн зүгэй оршондохи түгшүүрилтэ байдалые hуларуулха арга замууд;

уласхоорондын худалдаа наймаанай холбоо үргэдхэхэ хэмжээнүүд;

дайн сэрэг номнолгые болюулга.

Эдэ асуудалнуудай шиидхэгдэхые имагтал Советскэ Союз хүсэнэ, харин бусад оронуудай арадууд, тэрэ тоодо США-гэй, Англиин, Францийн арадууд хүсэнэгүй гэжэ хэн хэлэжэ шадаха гээшэб? Эдэ асуудалнуудые ажабайдал өөрөө бэлэдхэн, дэбжүүлээд байнал.

США-гэй правительствын хүсэл эрмэлзэлые дэмжэн, бидэ иимэ асуудалнуудые:

дайн сэрэг хэхэ зорилгоор огторгой тэнгэри хэрэглэхээе болихо, бусадай газар дээрэхи хариин сэрэгэй базануудые үгы хэхэ;

Германитай амгалан байдалай хэлсээ баталха;

оронуудай хоорондохи холбоо барисаае хүгжөөхэ тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхээр бэлэмди.

Тиимэhээ эгээн дээдэ тушаалтанай зүблөөнэй зүбшэхэ зүйл тухай бидэнэй дурадхаhан түлэблэлгэ хадаа манай талаhаа табигдаhан асуудалнуудые хараадаа абахаhаа гадна, мүн уласхоорондын байдалые муудуулхаяа бэшэ, харин hайжаруулхаяа эрмэлзэн, туhатайгаар зүбшэн хэлсэжэ боломоор США-гэй тиимэ дурадхалнуудыеншье оруулалсана.

Нэгэ үедөө США-гэй президент Д. Эйзенхауэр маляри, рак үбшэнүүдтэй хамтаараа тэмсэхэ, мүн иимэрхүү бусад хэмжээ-ябуулганүүдые бэелүүлхэ гэжэ дурадхаа hэн. Иимэ асуудалнуудые шиидхэхын түлөө оролдоходо болохо, оролдохо хэрэгтэйшье гэжэ бидэ хэлэhэн байгаабди. Эдэ асуудалнуудаар ямаршье тушаалтанай сугларжа hаналаа хэлсэхэдэнь болохо. Шухала болоо hаань, тэдэ асуудалнуудые шиидхэхыень зохихо органуудта даалгажа болохо байна. Эдэ асуудалнуудые хоёр талымнай зохихо организацинуудай дары шиидхэжэ ороходонь болохо гэжэ бидэ тоолонобди.

Хэнэйшье мэдэhээр, гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөө татаха дурадхал бидэ тэрэшэлэн оруулhан байнабди. Тиимэ зүблөөе апрельдэ зарлаха гэжэ дурадхаабди. Тэндэ ямар хүнүүдэй хабаадаха тухайда хоёр янзын дурадхал бидэ оруулаабди. Министрнүүдэй зүблөөешье, мүн эгээн дээдэ тушаалтанай зүблөөешье бэлэдхэн зарлаха асуудалнуудые тодорхойгоор зүбшэн хэлсэхэ саг тулаад байна гэжэ hананабди.

США-гэй гүрэнэй департаментын харюусаhан hануулгын бэшэг сооошье, мүн США-гэй президентын эльгээhэн бэшэг соошье эгээн ехэ тушаалтанай уулзаха тухай асуудал дахин хойшо гаргагдана. Тэдэ бэшэгүүд соо манай дурадхалнуудай гол асуудалнуудаар юушье хэлэгдэнэгүй, харин Германи тушаа асуудал, Зүүн Европын оронуудтахи байдал тухай асуудал баhал табигдана.

США-гэй правительствын баримталдаг хараа бодолойнь бидэнэй hанаанда таагүй байhые нюуха аргамнай үгыл даа. Тиихэдэ гансашье бидэнэр бэшэ, мүн бүхы оронуудай эб найрамдалда дуратай хүнүүдэй hанаанда тэрэнь баhал таагүй байна.

Чехословакиин телеграфна агентствын, «Руде право» газетын корреспондентнүүдтэй hаяхан хөөрэлдэхэдөө, Чехословацка Республикын президент нүхэр Новотный энээн тухайда үгаа hайнаар, эли тодоор иигэжэ хэлээ:

«Иимэ асуудалые хэлсэхэ тухай зүбшөөлөө Зүүн Европын ямар-нэгэн гүрэн үгэхэ юм гэжэ би оройдоошье hанахагүй байнаб, — гэжэ нүхэр Новотный онсолон тэмдэглээ hэн. — Тиимэ дурадхалые Чехословаки эрид шангаар буруушаана. Бидэн тухай асуудалые Гитлер Мюнхендэ манай хабаадалгагүйгөөр зүбшэн хэлсэhэн юм. Теэд 1958 он гээшэмнай 1938 он бэшэ ха юм даа».

Үнэхөөрөө, Зүүн Европын оронуудтахи байдал тухай асуудал гэдэгые США-гэй президентын бэшэг соо оруулhан баримташье гүрэнүүдэй хоорондын харилсаануудта үзэгдөө дуулдаагүй юм байна. Бодоод үзыт даа, бусад оронуудтай өөрөө дипломатическа зохид харилсаатай байха, тэндэ өөhэдынгөө дипломатическа түлөөлэгшэдтэй байха, тэдэ оронуудынь Вашингтондо өөhэдынгөө посольствонуудтай байха, мүн ООН-эй гэшүүд байха, харин тиимэ гүрэн байгаад, эдэ гүрэнүүдэй гүрэн түрын байгууламжа тухай асуудалые гурбадахи гүрэнүүдэй урда хайшан гээд табижа шадаха юм? Энэ гүрэндэ тиимэ эрхэ түлөөлэлгэ ямар-нэгэн хүн үгөө юм аал? Тиимэ эрхэ түлөөлэлгэтэй юм hаа, тэрэнээ гаргажа харуулаг лэ. Тэрэнь гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанай эгээн юрын нормые бүдүүлигээр эбдэhэн ябадал үнэхөөрөө болоно бшуу.

Тэрэ асуудалые зүбшэн хэлсэхэгүйбди гэжэ бидэ нэгэнтэ бэшэ, эрид сэхэ мэдүүлhэн байнабди. Баруун оронуудай харуулхаяа хүсэдэг ёhоор, «үгэеэ ойлголсохо дурагүй» дээрэhээ, США-гэй дурадхалнуудые зорюута буруушаахаяа байhан дээрэhээ бидэ тиигэжэ мэдүүлээ бэшэбди. Тиимэ асуудалые табиhан баримташье США-гэй президентын хараадаа абаhан оронуудые доромжолhон удхатай, алишье талаараа таагүй байна.

Социалистическэ зарим оронуудай ниитын байгууламжа тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхэ дуратай хүнүүд яахадаа Советскэ Союз мэтын оронуудые нэрлэнэгүй гээшэб? Азиин социалистическэ оронууд, жэшээлбэл, Хитадай Арадай Республика яахадаа нэрлэгдэнэгүй гээшэб? Холбоото Штадууд Хитадые мэдэрдэггүй юм, теэд Хитад байhан лэ зандаа оршон байхал, тэрээндэ муу юумэ болохогүйл. Арадай засагта агууехэ Хитад орон оршон мандажа байхаhаа гадна, мүн амжалтатайгаар хүгжэжэ байнал.

Социалистическэ гүрэн тухай асуудал буу зэбсэг хэрэглэжэшье «зүбшэн хэлсэгдээ» hэн гэжэ нэгэтэ хэлэгдэhэн байха. Советскэ Союзай арадууд энэ асуудалаар мүн Америкын Холбоото Штадуудтайшье «хэлсээ» хэhэн байха. Октябрьска революциин hүүлээр Октябриин туйлалтануудые усадхахын тула, Совет засагые үгы хэжэ, капиталистическэ гүрэн дахин байгуулхын тулада манай газар дайда руу хариин ээмдэгшэд тиихэдэ добтолон ороо hэн. Тэрэ арсалдаан бүри тиихэ үедэ социализмын аша туhада шиидхэгдээ hэмнай. Теэд иимэрхүү асуудалнуудые дахин табиhанай ямар хэрэг байнаб. Тиимэ асуудалнуудые бидэ буруушаанабди, буруушаахаhаа байха, харин социалистическэ оронуудтахи гурим ёhые гадаада талынхидай хүсөөр хубилгаха гэhэн ямар-нэгэн шэнэ hэдэлгэ гаргаа hаань, бидэнэр миил хараад байхагүйбди, аюулда ороод байхадань өөhэдынгөө нүхэдые орхихогүйбди гэжэ мэдүүлнэбди. Бэедээ даажа абаhан уялгануудтаа, интернациональна уялгадаа бидэнэр үнэн сэхэ байдагбди. Бидэнэй тэсэмгэй байдагые хэн нэгэнэй дахин туршахыень бидэ хүсэхэгүйл hэн байнабди.

Өөhэдынгөө талаhаа бидэнэршье тиимэрхүү асуудалнуудые, нэрлэбэл — Баруун Европын оронуудта капитализм хэды болотор байжал байха юм? Тиимэ байгуулалта зайлажа, үлэмжэ түрүү, социалистическэ байгуулалтада hүүриинаа үгэхэ сагынь болоогүй юм гү? Империалистическэ гүрэнүүдэй үүдхэдэг дайнуудта иимэ ехэ шуhа адхаруулагдаhаниинь хүрөө бэшэ юм гү? гэhэн асуудалнуудые баhал табижа шадаха байхабди. Энэ хадаа ганса бидэнэйшье бодоходо бэшэ, мүн бүхы хүн түрэлтэнэй бодожо үзэхэдэ зүб асуудал болоно. Теэд бидэнэр бодото байдалые зүбөөр сэгнэдэг хүнүүд гээшэбди. Уулзажа ерээд, «хүйтэн дайе» үгы хэхэ тухай, тэрэ уулзалгын hүүлээр амгалан ёhоор зэргэ оршохо ябадал хангаха тухай хэлсээ хэхэеэ байhан аад, тиимэ асуудал капиталистическэ оронуудай түлөөлэгшэдэй урда бидэ юундэ табижа байхамнай гээшэб? Иимэрхүү асуудал бага, ехэшье тушаалтанай дунда зүбшэн хэлсэгдэхэ ёhогүй гэжэ ойлгохын тула тиимэшье сэсэн ухаатай байhанай хэрэггүйл. Тиимэ асуудал табихада тэнэг байха гэжэ бодоод, бидэ тиимэ асуудал табигшагүйбди.

Арадуудта хашартай болошоhон «хүйтэн дайе» үгы хэхэеэ, оронуудай амгалан ёhоор оршохо ябадал хангахаяа хүсөө hаа, арсалдаата асуудалнуудаар хараа бодолнуудаа дүтэ болгохо арга замда таанарай hаалта хэhэнэй хэрэггүй гэжэ бидэнэр баруун гүрэнүүдтээ хэлэгшэбди. Ниитын хоёр системын оршохо үедэ бодомжотойгоор бэе бэеэ ойлголсохо политикаhаа ондоо ямаршье политика байхагүй юм. Тиимэ политика дотоодын гуримуудта хамаархахагүй, ямар-нэгэн орониие булюу hайн байдалда табихагүй, харьяата гүрэнүүдэй аюулгүй байдалые дайрахагүй юм.

Германска асуудал гэдэгээр хэдэн ажаглалта хэхэ хүсэлтэйб. Нэгэ үедөө бидэнэр энэ асуудалые Крымскэ болон Потсдамска декларацинуудтай бүрин зохилдуулан шиидхэхэ гэжэ бүхы шадалаараа оролдоhон байгаабди. Теэд асуудалай шиидхэгдээгүй үлэhэндэ бидэ зэмэтэй бэшэбди. Баруунай гүрэнүүд нэгэдэмэл, демократическа, эб найрамдалда дуратай Германиие байгуулхаяа хүсэдэггүй, харин германска милитаризмые дахин hэргээхэ хүсэлтэй байдаг hэн.

Тэрэ сагhаа хойшо оршон байдал үндэhөөрөө хубилаа. Бүрин эрхэтэ германска хоёр гүрэн бии болоо. Тэдэнэр хоорондоо дүтэ болохо арга замаа өөhэдөө бэдэржэ олохо ёhотой. Тэдэ хоёр гүрэнтэй — Германска Демократическа Республика Германиин Федеративна Республика хоёртой бидэнэр дипломатическа зохид харилсаатайбди, тэдэнэй дотоодын хэрэгтэ хамааралсахаhаа бидэнэр арсагшабди.

Энэ талаар ямар-нэгэн юумэ хэхэ гэжэ үнэхөөрөө, аша туhатайгаар оролдохо гээ hаа, Германитай амгалан байдалай хэлсээ баталха тухай асуудал зүбшэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ баруун гүрэнүүдэй энээндэ эсэргүү байгаа hаань, тэрэ асуудалые зүбшэхэ зүйлдэ оруулха гэжэ бидэ ехээр оролдохогүйбди. Гэбэшье, зарим хүнүүд, гүрэнэй департаментын hануулгын бэшэг соо хэлэгдэhэндэл адляар, Европын аюулгүй байдалые германска асуудалтай холбоно, бидэ энээниие зүбшөөхэгүй байнабди. Нэгэ үедөө тиигэжэ холбоходо болохошье байгаа, теэд тэрэ үемнай үни үнгэрөө ха юм даа.

Европын аюулгүй байдал хангаха гээшэ мүнөө гол шухала зорилго болоно. Теэд энэ асуудалые США-гэй, мүн зарим бусад баруун гүрэнүүдэй дурадхаhан ёhоор тэрэ зангаарнь абаха болоо hаа, Европодо эб найрамдал оройдоошье бэхижүүлэгдэхэгүй, тиимэhээ бүгэдэниитын эб найрамдал бэхижүүлэгдэхэгүй байна. Тиигээ hаа Баруун Германиин немецүүдшье, Зүүн Германиин немецүүдшье амгалан, аюулгүй байдалтай болохогүй гэжэ эли ха юм.

Германска асуудал хадаа немецкэ арадта шухала асуудал мүн. Зүгөөр бидэнэр бүхы Европын арадуудай, тэрэ тоодо германска арадай аюулгүй байдал хангаха ябадалые хараадаа абаха ёhотойбди. Тиимэhээ бүхы Европодо, бүхы дэлхэйдэ хабаатай асуудалые гуримшуулжа эхилэебди. Харин тиихэдэл Германска асуудалые шиидхэхэдэшье туhа болохо бшуу.

Дайн сэрэгтэ хоёр бүлэглэлнүүдэй бэлэдхэлэй талаар мүрысэдэг газарынь Европа болодог байхаяа болиходо, хариин сэрэгүүдэй гэргэтээ бусаhадань, дайн сэрэгэй аюул үгы болоходонь, тайлбарилан хэлэбэл, Европын аюулгүй байдалай хангагдажа, түгшүүрилтэ байдалай hулархадань, Европын бүхы арадуудта, Европын арадуудhаа бэшэшье арадуудта имагтал hайн юумэ болохо ха юм. Мүнөө үедэ хоёр гүрэн дотор, ниитын ондо ондоо эрхэ байдалда hуугаа немецкэ арадта холбоо барисаа тогтоохо замаа олоходонь, хоёр гүрэнэйнь хүн зониие hонирхуулдаг асуудалнуудые дүтэ болгон шиидхэхэдэ эдэ бүгэдэ туhалахагүй аал? Ондоогоор асуудал табяа hаа, германска асуудалые шиидхэлгэдэ хүргэхэгүй, харин оршон байдалые улам муудуулха, дайн сэрэг хэхэ ябадалдашье хүргэжэ болохо бшуу.

Тиимэдэ, уласхоорондын мүнөөнэй байдал тушаа зорюута буруугаар бодоогүйл hаа, хэмнай эб найрамдалай, арадуудай хоорондохи хани барисаанай түлөө тэмсэнэб, хэмнай уласхоорондын байдалые түгшүүрилтэй болгохые оролдоноб гэжэ тон эли болоно ха юм.

Советскэ Союз, Хитадай Арадай Республика, социалистическэ бүхы оронууд уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулха гэжэ, гүрэнүүдэй бэе бэедээ бүри ехээр этигэдэг болохын түлөө, яаралтайгаар зэбсэгжэлгые болюулхын түлөө, ядерна зэбсэг хорихын түлөө, буу зэбсэг хуряаха асуудалые бүхы дээрэнь ёhотой hайнаар шиидхэхын түлөө оролдоно.

Гүрэнүүдэй эгээн дээдэ тушаалтанай зүблөө зарлаха тухай бидэнэй оруулhан дурадхал Советскэ Союзай эб найрамдалда дуратай политикые дахин гэршэлнэ гээшэ.

Баруун гүрэнүүд тухай, нэн түрүүн США тухай хэлэхэ болоо hаа, үгөөрөө болоходоо тэдэнэр эб найрамдалай түлөөбди гэжэ мэдүүлдэг, харин үнэхөөрөө болоходоо уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые болюулха, гүрэнүүдэй бэе бэедээ этигэдэг болохо ябадалда hаад хэдэг юм. Мүнөө шухалань гэхэдэ, бодото хэрэгүүдээр бэхижүүлэгдэхэгүй, эб найрамдал тухай зарим баруун гүрэнүүдэй ажал-ябуулгашадай хооhон шашалдаанай мэхэдэ арадууд ороогүй.

Жэшээлбэл, мартын 4-нэй пресс-конференци дээрэ США-гэй гүрэнэй секретариин хэлэhэн үгэ абаад үзэебди. Тэрэнь амгалан байдал тухай үгэ хүүрнүүдээр олон байбашье, харилсаае муудуулха, улам ехэ арсалдаа үүдхэхэ гэhэн, тиигэжэ ехэ тушаалтанай уулзалгые hаатуулха гэhэн гол зорилготой байгаа бшуу. Бидэ тиимэ юумэ хэхэеэ хүсэнэгүйбди.

Советскэ Союз амгалан ёhоор зэргэ оршохын түлөө тэмсэхэдээ, hула байhан дээрэhээ, заналтаhаа айдаг дээрэhээ тиигэдэг бэшэ юм. Энээнhээ урданшье бидэнэр hула байгаагүйбди, харин мүнөө советскэ хүнүүдэйнгээ амгалан ажал хамгаалхада шухала, манай оронoй урдаhаа ээрхэг түримхэйнэрэй добтолхоёо хүсөө hаань, ээрхэг түримхэйнэрые үй б…
хиходо шухала хэрэгтэй …
юумэн манда бии юм. Ком…
мын агууехэ үзэл суртал ила…
жэ бидэнэр найдадагбди. Те…
циалистическэ байдалайгаа…
рим ёhые, өөhэдынгөө үзэл…
лые бусад оронуудта бүү…
хүсөөр бидэ хэзээдэшье баа…
гүй байгаабди, баадхахаяа…
шьегүйбди. Советскэ Союзай…
дууд амгалан hуухаяа, бүхы…
дуудтай хани барисаатай hу…
хүсэнэ.

Ороноо хүтэлбэрилхэ гэжэ…
зоноороо табигдаhан би…
Коммунистическэ партиин, …
гүрэнэй ажал-ябуулгашад, эб…
рамдал бэхижүүлхэ, шэнэ д…
раха гэhэн нангин зорилго…
бэелүүлхын тула хүсэ шадала…
нангүй, саашадаашье эрш…
шангаар хүдэлмэрилхэбди…
Верховно Советэй hунгаха h…
линн урда тээхэнэ мэдүүлнэб…

***

Нүхэдүүд! Манай hунгалт…
риот ёhотой угаа ехэ дэбж…
хүдэлмэришэн, тарияашанай…
барисаанай саашадаа бэхи…
оршон байдалда боложо…
Коммунистическэ партиин…
тэлбэреэр коммунизм бай…
гэhэн арюун нангин зорилго…
лүүлхэ хэрэгтэ шэнэ ам…
нуудые түйлахабди гэжэ…
арад бүрин түгэс этигэнэ.

Советскэ общественно мор…
политическэ нэгэдэл, манай…
арадуудай хани барисаан…
бэхижэнэ. Арадуудай Ком…
стическэ партияа тойрон бүр…
таар жагсана. Арад зондо…
сэхээр алба хэхэ, тэрэнэйнгэ…
hэн шухала аша туhые хам…
хэрэгые Коммунистическэ…
най өөрынгөө уг зорилго гэ…
додоо тоолодог байгаа, тоол…
Энээниие партиимнай бүхы…
ябуулгань этигэмэ тодоор…
харуулна. Арад зомнай бол…
гүүдэй партие бидэнэй аша…
үнэн сэхээр хамгаалан сахи…
гэжэ ходоодо тоолодог…
Арад зомнай партияа тойр…
таар жагсажа, тэрэнэйнгээ…
эрхим хүбүүд, басагадаа…
жа нэмэдэг байгаа.

жэлэй саада тээ, хаанта…
хатуу шэрүүн эрхэ байдалда…
шадые капитализмын дарла…
сүлөөлхын түлөө этигэл т…
шыхан бүлэг большевик…
цүүдэй тэмсэхэдэнь, арад…
партияа тойрон нягтаар жа…
Мүнөөшье коммунизм бай…
ша түрүү хүнүүдэй хүсэн т…
арми боложо, Советскэ…
Коммунистическэ партиимнай…
бэхижэхэдэнь арад зон бай…
таар жагсадаг байна.

Коммунистнууд хүсэрхэ…
гадагайгаад ашаар торожо…
байна гэжэ империализмын…
нар шашалдадаг. Советскэ С…
социалистическэ оронууд…
дууд коммунистнуудай «да…
hаа» сүлөөрхэеэл хүлеэжэ…
гэжэ империализмын тэдэ з…
hанадаг юм. Иимэ хардал…
дэлгын ямар түлюур хооhон…
гынь бүгэдэндэ мэдээжэл!…
ээмдэн абаха hанаатай…
гитлеровецүүдшье манай…
эсэргүүгээр добтолон ороход…
hал тиигэжэ байжа шаш…
hэмнай. Теэд совет арад, …
нистнуудай парти гээшэ үнэз…
эбдэршэгүй бата, нэгэн нэг…
сэн мүн гэжэ гитлеровецүү…
рээ туршажа үзөө hэмнай.

Арад зонойнгоо түрүү от…
түрүү хүбинь болгошо ком…
нуудай парти арад зонтой…
hаршагүй нягта холбоотой…

СССР-эй Верховно Совет…
гаха энэ hунгалтын үедэ…
линн үнгэрөөшэ кампани…
үеынхидэл адляар манай…
партиинабшэ хүнүүдтэй…
холбоо барисаатайгаар ябах…
юун гэhэн удхатайб гэбэл, …
нистнууд болбол депутат…
дэбжүүлэгдэhэн партиинабш…
тийнабшэшье кандидатуу…
гаа үгэхэ, харин партиинаб…
нүүд депутадуудаар дэбж…
hэн партиинабшэшье канди…
та, мүн коммунистнууд…
гаа үгэхэ байна. Бүхы hун…
коммунистнууд болон парт…
шэ хүнүүдэй нэгэдэлэй…
дуудта дуугаа нэгэн hанаа…
үгэхэ, Коммунистическэ…
Советскэ правительствоя…
эбдэршэгүй бата нэгэдэлтэй…
жагсаалтай байhанаа…
руулха гэжэ найдаhабди.

Хүсэн түгэлдэр манай с…
тическэ Эхэ орон манай…
гой!

Совет арадай бүхы ила…
дые эмхидхэн зорилгуула…
ветскэ Союзай Коммун…
парти мандаха болтогой!

Коммунизм байгуулагша…
совет арадта алдар соло…

**(Нүхэр Н. С. Хрущевой…
хэ үедэнь нэрьемэ, удаан а…
шалган оло дахин боложо…)**

Редактор Ц. Ц. ЦИБУ…

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32. зам. редактора—32-74. отв. секретаря—27-37. отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта—34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00684. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак.